

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Jan JANN

**ROK PO VSTUPU DO SCHENGENU:
PŘESHraničNÍ SPOLUPRÁCE OBCÍ ČESKÉ
VELENICE A GMÜND**

ONE YEAR AFTER JOINING SCHENGEN AREA: CROSS-
BORDER COOPERATION OF CITIES ČESKÉ VELENICE AND
GMÜND

Bakalářská práce

Praha 2009

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Tomáš Havlíček, Ph.D.

Na tomto místě bych rád poděkoval svému školiteli RNDr. Tomáši Havlíčkovi, Ph.D. za pečlivé vedení mé bakalářské práce, za podnětné rady a velkou ochotu při konzultování.

Zároveň bych zde chtěl poděkovat rodičům, bratrovi a přítelkyni za neustálou podporu a trpělivost.

Abstrakt

Přeshraniční spolupráce v Evropě má dlouhou tradici, stejně jako její institucionální podpora. Výzkum pohraničních území je v současné době stále aktuální i přesto, že vnitřní hranice integrované Evropy pomalu mizí.

Tato práce se zabývá přeshraniční spoluprací měst České Velenice a Gmünd před a po vstupu Česka do Schengenského prostoru. Cílem práce je zjistit, zda vstup do Schengenu znamená zásadní změnu v intenzitě přeshraniční spolupráce sledovaných obcí. V této práci je použita rozličná metodologie, mnoho podstatných informací je získáno přímo od lokálních aktérů přeshraniční spolupráce – starostů obou měst. Práce má také za cíl zhodnotit dosavadní přeshraniční spolupráci zvolených měst.

Závěr práce je takový, že vstup do Schengenského prostoru neznamena pro zkoumaná města velký obrat, i když k určitým změnám dochází.

Klíčová slova: přeshraniční spolupráce, Schengenský prostor, České Velenice, Gmünd

Abstract

Cross-border cooperation have a long tradition in Europe as well as it's institutional assistance. Research of border regions is in this time still current even so the inner borders of integrated Europe slowly disappear.

This work is focused on cross-border cooperation of cities České Velenice and Gmünd before and after the Czech republic joined Schengen area. The goal of this work is to find if joining Schengen area means the change of intensity of cross-border cooperation of watched cities. There are lot of different methods used in this work lot of information is got directly from local acteurs – mayors of both cities. This work also reviews existing cross-border cooperation of chosen cities.

The result of the work is that joining Schengen area doesn't mean great turn-over but there are some changes.

Key words: cross-border cooperation, Schengen area, České Velenice, Gmünd

OBSAH:

PŘEHLED TABULEK	6
PŘEHLED OBRÁZKŮ	6
SEZNAM PŘÍLOH	6
ÚVOD	7
CÍLE A METODIKA PRÁCE	8
1. PŘEHLED LITERATURY	10
2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA	12
2.1. Hranice a hraniční efekt	12
2.2. Teorie vymezení pohraničí Česka	12
3. PŘESHraničNÍ SPOLUPRÁCE	14
3.1. Historie přeshraničNí spolupráce v EU	14
3.1.1. PřeshraničNí spolupráce Česka zaměřená na vztahy s Rakouskem.....	15
3.1.2. Programy EU na podporu přeshraničNí spolupráce.....	16
3.1.3. Programy na podporu přeshraničNí spolupráce v období 2007-2013.....	18
3.1.4. Euroregiony.....	20
3.1.5. Euroregiony v Česku, euroregion Silva Nortica.....	21
3.2. SCHENGENSKÁ DOHODA	23
4. CHARAKTERISTIKA ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ	25
4.1. Polohové vymezení a přírodní charakteristika	25
4.2. Kulturně-historická charakteristika	25
4.3. Základní demografické údaje	26
4.4. Základní ekonomická charakteristika regionu	27
5. REALIZACE PŘESHraničNÍ SPOLUPRÁCE V ZÁJMOVÉM ÚZEMÍ	28
5.1. Objemy finančNích prostředků a struktura financování	28
5.2. Hodnocení projektů podle oblastí	29
5.3. Bližší hodnocení vybraných projektů	30
5.3.1. Access hospodářský park.....	30
5.3.2. Přechody – Übergänge.....	31
5.3.3. Výuka českého a německého jazyka na ZŠ v Č. Velenicích a Gmündu.....	31
5.3.4. PřeshraničNí impulzní centrum České Velenice.....	32
5.4. SWOT analýza přeshraničNí spolupráce v zájmovém území	32
5.5. Výsledky dotazníkového průzkumu	33

5.5.1. Část A dotazníku – hodnocení přeshraniční spolupráce.....	34
5.5.2. Část B dotazníku – vstup Česka do Schengenského prostoru.....	34
ZÁVĚR.....	36
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	37
PŘÍLOHY.....	39

PŘEHLED TABULEK

Tab. č. 1: Základní charakteristiky ERSN v roce 2005

Tab. č. 2: Rozloha, počet obyv. a hustota zalidnění měst Gmünd a Č. Velenice (2008)

Tab. č. 3: Věkové složení obyvatel měst Gmünd a Č. Velenice (2008)

Tab. č. 4: Zastoupení vysokoškolsky vzdělaných v obyvatelstvu 15 letém a starším měst Gmünd a Č. Velenice (2001)

Tab. č. 5: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo a struktura zaměstnanosti podle odvětví měst Gmünd a České Velenice (2001)

Tab. č. 6: Seznam projektů přeshraniční spolupráce měst Gmünd a Č. Velenice ve sledovaném období

Tab. č. 7: Počty projektů přeshraniční spolupráce sledovaných obcí podle odvětví

Tab. č. 8: Rozloha a počet objektů v jednotlivých částech AHP v roce 2009

Tab. č. 9: SWOT analýza přeshraniční spolupráce sledovaného území

PŘEHLED OBRÁZKŮ

Obr. č. 1.: Modelové vymezení pohraničí Česka z hlediska prostupnosti hraničních efektů

Obr. č. 2: Vymezení euroregionů na území Česka v roce 2007

Obr. č. 3: Státy připojené k Schengenské dohodě v r. 2009

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Dotazník

Příloha 2: Postavení měst Gmünd a České Velenice na česko-rakouských hranicích

ÚVOD

Přeshraniční spolupráce má v Evropě dlouhou tradici, stejně jako její institucionální podpora. Studiu pohraničních oblastí a jejich problémů se již věnuje celá řada odborníků, ale i tak si myslím, že je stále potřeba hledat nová pohraniční území, která zasluhují pozornost, a věnovat se jim.

Modelové území popisované v této práci má hodně specifického. Obě města Gmünd i České Velenice ještě donedávna dělila železná opona, po jejím pádu však zůstaly předsudky a strach z neznámého. Přeshraniční spolupráce pomáhá odstraňovat tyto předsudky, navazovat vztahy, sbližovat sousedy a v neposlední řadě rozvíjet území. Existuje celá řada podpůrných prostředků, které tuto práci usnadňují, a umět je využít může znamenat získat velkou výhodu pro svou obec, mikroregion, kraj, či jakýkoli jiný prostor, který má o přeshraniční spolupráci zájem.

CÍLE A METODIKA PRÁCE

Cílem této práce je zhodnocení přeshraniční spolupráce mezi obcemi České Velenice a Gmünd na česko-rakouské hranici. Základním motivem práce je vstup České republiky do Schengenského prostoru, od čehož se zkoumání spolupráce obcí odvíjí. Hlavní zaměření práce se týká spolupráce na úrovni samosprávy, ale i spolkové činnosti apod.

Zájmové území bylo vybráno jak kvůli zájmu autora o danou oblast, které se věnoval už v dřívější práci během studia, tak kvůli ojedinělé poloze obou vybraných měst, které leží těsně podél hranice mezi Českem a Rakouskem.

Základní cíle této práce jsou:

- zhodnotit dosavadní spolupráci obcí po roce 1989 s ohledem na rozvoj území
- zjistit a podrobit průzkumu plánované projekty spolupráce obcí po vstupu do Schengenského prostoru
- zhodnotit bezpečnostní situaci obcí po vstupu do Schengenského prostoru

Základní teze této práce:

- po vstupu Česka do Schengenského prostoru dojde ke znatelnému nárůstu spolupráce mezi sledovanými obcemi

Práce je pro větší přehlednost členěna do čtyř kapitol. Diskuze literatury, která se týká tématu, je provedena v první kapitole.

Druhá kapitola shrnuje některá teoretická východiska práce, jako jsou definice hranice, druhy hraničních efektů a přístupy k vymezení pohraničí Česka.

Třetí kapitola je věnována vývoji přeshraniční spolupráce v Evropě a Česku. Zmiňuje též některé formy institucionální podpory přeshraniční spolupráce jako jsou programy pro finanční podporu nebo euroregiony. Druhým neméně podstatným prvkem kapitoly je krátký rozbor historie a fungování Schengenské dohody.

Čtvrtá kapitola se zabývá geografickou charakteristikou zájmového území, která vychází zejména z porovnání obou obcí z různých hledisek. Výchozím materiálem jsou tedy statistická data, ale i například rozvojová strategie daného území.

Následuje pátá kapitola, která zahrnuje vlastní hodnocení přeshraniční spolupráce sledovaných obcí. První část této kapitoly je věnována rozboru spolupráce do vstupu České republiky do Schengenského prostoru, v další části je pak popsána spolupráce obcí po připojení k Schengenskému prostoru a nástin spolupráce budoucí.

Pátá kapitola pak zahrnuje i práci s dotazníkem, který byl určen starostům obou obcí. Ten jim byl zaslán pomocí elektronické pošty. Dotazník byl sestaven výhradně z otevřených otázek, neboť cílem autora nebylo dobrat se zobecňujících závěrů, či statistických výsledků, ale naopak zhodnotit konkrétní příklad spolupráce vybraných obcí. Problémem otevřených otázek však je, že nelze předem očekávat, co v odpovědi zazní. To se potvrdilo i v této práci. Zatímco starosta Českých Velenic odpovídal konkrétně a relativně do hloubky problému, odpovědi starosty Gmündu byly spíše krátké, povrchní a obecného charakteru. I tak ovšem oběma starostům náleží autorův dík za poskytnuté informace. Dotazník je možné nalézt v příloze této práce.

Závěrem této části kapitoly je SWOT analýza zaměřená na přeshraniční spolupráci.

Na konci práce je pak k nalezení závěr, kde je shrnuto naplnění cílů a zodpovězení hlavní výzkumné otázky práce.

1. PŘEHLED LITERATURY

V současné době můžeme nalézt poměrně velké množství literatury, která se týká hranic, pohraničí a přeshraniční spolupráce. Jedná se jak o odborné publikace, tak i samostatné články. Můžeme nalézt literaturu, která se tématem zabývá jak po teoretické stránce, tak i konkrétní studie.

Co se týče současné literatury zabývající se rozšiřováním Schengenského prostoru, tam už je situace o poznání horší. K dispozici je několik geografických článků zahraničních autorů, další díla jsou již spíše z oblasti práva a kriminalistiky, popřípadě politicko-ekonomické. Významným příspěvkem v této oblasti se tak stal sborník textů Vstup do Schengenu – výhody a nevýhody, vydaný Centrem pro ekonomiku a politiku (CEP 2008). Tento sborník textů obsahuje jak příspěvky předních vládních politiků, tak odborníků z oblastí politiky, ekonomie a práva.

Velice přínosným zdrojem informací se ukázalo být monotematické vydání sborníku České geografické společnosti z roku 2000. V něm dochází k teoretickému rozboru problematiky pohraničí České republiky, vytvoření typologie pohraničí a je zde také uveden pohled na rozdílné podmínky a diferenciaci pohraničí (Hampel 2000). Dalším cenným příspěvkem z tohoto sborníku je pohled na historickogeografický vývoj pohraničí (Chromý 2000).

Dalším dílem, které mělo zásadní vliv na tuto práci je pak v nedávné době vydaná publikace (Jeřábek, Dokoupil, Havlíček 2004) zkoumající české pohraničí a přeshraniční kontakty. Tato publikace obsahuje široký teoretický základ k tématu a zároveň přináší konkrétní poznatky v oblastech regionálního rozvoje, evropské integrace a přeshraniční spolupráce v českém pohraničí.

Neméně významnými příspěvky pak jsou i konkrétní studentské práce vzniklé na katedře sociální geografie Přírodovědecké fakulty UK v Praze zaměřující se na lokální výzkum přeshraniční spolupráce (Zeman 2000, Smržová 2007, Radová 2007).

Dalším významným zdrojem informací, zejména o Schengenské úmluvě a historii připojení České republiky k ní, jsou internetové stránky Odboru informování o evropských záležitostech Úřadu vlády České republiky, který je součástí útvaru místopředsedy vlády pro evropské záležitosti Alexandra Vondry. Zde se nachází stručný přehled o cestě České republiky do Schengenu, historii Schengenské smlouvy a přehled rozšiřování členů této úmluvy. Podobnou tematikou, tedy evropskou integrací, její historií i současností, se zabývají i internetová stránka organizace AEBR.

Ve výčtu nesmí chybět ani internetové stránky euroregionu Silva Nortica, které, i když většinou povrchně a všeobecně, informují o jeho činnosti.

Pro získání přehledu o zkoumaném území posloužil dobře strategický dokument Rozvojový program mikroregionu Vitorazsko a internetové stránky obou zkoumaných měst (České Velenice, Gmünd)

2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

2.1. HRANICE A HRANIČNÍ EFEKT

Představa hranice jako pouhé linie v mapě či prostoru je velice zjednodušující. Cílem této části práce tedy je pokusit se najít definici hranice, stejně tak jako poukázat na efekty, které hranice přináší.

Hranice je v geografii definována různými autory různě, v zásadě převládající pojetí je, že hranice je linie či plocha, oddělující od sebe dvě prostorové jednotky jako např. regiony, státy (Johnstone 1994, Šindler 1996, oba cit. Dokoupil 2004).

Řada autorů se též shoduje na základním rozlišení hranic na přírodní (fyzickogeografické), které jsou tvořeny přírodními prvky v krajině (vodními toky a reliéfem) a umělé (antropogenní), které používají při vymezení spíše prvky kulturněhistorické (Dokoupil 2004).

Síla a charakter hraničního efektu se podle stejného autora odvíjí od typu hranice, její funkci, otevřenosti a propustnosti, ale také na charakteru sousedních regionů. Na základě těchto charakteristik pak rozlišuje bariérový (uzavřený příhraniční region), periferní (ve smyslu vztahu jádro – periferie), kontaktní (otevřený příhraniční region, oslabení periferního efektu) a nakonec difúzní a potenciálně-diferenční efekty.

2.2. TEORIE VYMEZENÍ POHRANIČÍ ČESKA

Obecně se dá pohraničí vymezit několika způsoby, jak uvádí Havlíček (2004). Nejjednodušším způsobem je administrativní vymezení, kdy se za pohraniční považují takové administrativní jednotky, které přímo sousedí se státní hranicí. Dalším používaným vymezením, je tzv. distanční kombinované s administrativním (území obcí, katastrů). Historické vymezení zmiňuje Chromý (2000) jako území, které již administrativně dnes neexistuje, ale jeho efekt je stále patrný (např. hranice protektorátu Čechy a Morava). Dalšími typy vymezení, které stojí za zmínku, jsou kulturní či etnické (rozdělení kulturně homogenního území politickou hranicí), či subjektivní (identifikace s příhraničním prostorem z pohledu aktérů).

Vymezením českého pohraničí se zabýval Havlíček (2004). Na základě zvolené metodiky, která vycházela zejména z dopravní dostupnosti pro denní dojížděku za prací, ale i

např. z kontinuální návaznosti na hraniční linii, vykazování vazeb přes hranici se sousedem apod. došlo k vymezení pohraničí Česka takto:

Obr. č. 1.: Modelové vymezení pohraničí Česka z hlediska prostupnosti hraničních efektů

Zdroj: Havlíček 2004

3. PŘESHraniČNÍ SPOLUPRÁCE

3.1. HISTORIE PŘESHraniČNÍ SPOLUPRÁCE V EU

Přeshraniční spolupráce mezi bezprostředně sousedícími příhraničními regiony má v Evropě mnohdy již dlouhou tradici, zejména v některých státech západní Evropy.

Evropu charakterizuje nejen velmi rozmanitá kultura, nýbrž také množství hranic. Odhlédneme-li od výjimek, vyvíjely se příhraniční oblasti spíše směrem k periferním, strukturálně slabým oblastem s omezeným dopravním spojením. Tyto „hraniční bariéry“ mohly být zesíleny přírodními hranicemi, nebo vlivem politických ideologií. Negativní efekty hranic (bariérový, periferní) přinášely obyvatelům příhraničních území znevýhodnění a problémy.

Proto se již v průběhu 50. let krátce po druhé světové válce objevují snahy některých západoevropských (Francie, Německo, Nizozemsko) a severoevropských zemí (Finsko, Norsko, Švédsko), které vedly k pomoci právě příhraničním regionům v překonávání bariér a k zlepšení možností jejich rozvoje. Od počátku však bylo nasnadě, že bude nutné rozvíjet spolupráci společně z obou stran hranice – začaly tak vznikat první přeshraniční svazky obcí. První takovouto evropskou přeshraniční strukturou byl v roce 1958 založený euroregion EUREGIO na hranicích mezi Nizozemskem a Německem.

60. a 70. léta 20. století jsou ve znamení zlepšování situace v příhraničních regionech, avšak začíná být zřejmé, že pro naplnění cílů evropské integrace bude potřeba nadnárodní koordinace aktivit a investic. V roce 1971 tedy vzniká Asociace evropských hraničních regionů (Association of European Border Regions – AEBR). Ta ve své chartě (nejnovější vydání z r. 2004) říká, že: *„Přeshraniční spolupráce pomáhá snižovat nevýhody hranic a překonávat periferní status příhraničních regionů. Předpokladem úspěšné přeshraniční spolupráce je znalost a porozumění ekonomickým, sociálním, jazykovým a kulturním specifikům sousedního regionu“*.

80. léta pak přináší v oblasti přeshraniční spolupráce nové podněty. Obnovení demokracie ve střední a východní Evropě ruku v ruce s přijetím Jednotného evropského trhu přispívají k otevření hranic. Euroregiony v západní Evropě slouží jako vzor pro vytváření takovýchto uskupení i na vnějších hranicích EU na východě.

V 90. letech dochází ke dvěma neopomenutelným krokům v historii přeshraniční spolupráce v Evropě. První je vznik nové iniciativy EU s názvem Interreg, která měla za cíl

finanční podporu pohraničních regionů. To vedlo k rozšíření počtu přeshraničních aktivit s dlouhodobými strategickými cíli.

Druhým neméně významným krokem bylo zřízení projektu Linkage, Assistance and Cooperation for the European Border Regions (LACE), na němž se podílela Evropská komise a AEBR. Jádrem aktivit projektu LACE představují Shrnutí a šíření dobrých praktických příkladů, jakož i podpora vytváření sítě mezi příhraničními regiony (AEBR 2000).

V polovině 90. let v rámci předvstupního programu Phare vzniká samostatný program Phare CBC, který byl impulsem pro rozšíření přeshraniční spolupráce.

Další rozšiřování Evropské unie v letech 2004 a 2007 o 10 respektive 2 další nové státy vedlo k dalšímu prohlubování přeshraniční spolupráce v Evropě posledním významným krokem evropské integrace je rozšíření Schengenského prostoru v prosinci 2007.

3.1.1. Přeshraniční spolupráce Česka zaměřená na vztahy s Rakouskem

Na území Česka se v průběhu 20. a na začátku 21. století stala řada historických událostí, které měly poměrně zásadní vliv na české pohraničí a tedy i na jeho rozvoj a podmínky pro přeshraniční spolupráci. Tyto události přehledně shrnuje Smržová (2007):

- vznik samostatného Československého státu v roce 1918 (vznik politické hranice)
 - ustavení protektorátu Čechy a Morava v roce 1939 následovaný poválečným odsunem Němců a dosidlováním pohraničí
 - vytvoření železné opony (hranice se stává v určitých místech téměř uzavřenou)
 - pád komunistického totalitního režimu v r. 1989 a nastolení demokratického systému (otevření hranic, rozvoj spolupráce)
 - vznik samostatné České republiky v r. 1993
 - vstup Česka do EU (zlepšení podmínek pro spolupráci)
- dále pak je nutné uvést další bod, který již Smržová nezmiňuje:
- rozšíření Schengenské úmluvy o nové státy včetně Česka v roce 2007

K největšímu rozvoji přeshraniční spolupráce Česka dochází až v období po roce 1989, které charakterizuje Havlíček (2005). První období do r. 1992 je typická iniciací zdola, spolupráce probíhá zejména na obecní úrovni. Poté, v období do roku 1995, dochází k zapojení státních institucí, vznikají euroregiony. V období 1995 – 2004 přichází tzv.

evropská fáze (dotace v rámci programu Phare CBC). Poslední období až do současnosti je obdobím po vstupu Česka do EU (integrační fáze), další rozšíření přeshraniční spolupráce.

O počátcích přeshraniční spolupráce v česko-rakouském pohraničí píše Smržová (2007). Spolupráce probíhala na základě dohody mezi příhraničními okresy Česka a Dolním Rakouskem, která byla iniciovaná tehdejší českou vládou. Spolupráce vedená tímto způsobem byla od počátku zamýšlena jako dočasná.

Pro potřeby této práce je důležité zmínit také vznik euroregionu Silva Nortica v roce 2002. Ten uvádí na svých internetových stránkách tyto svoje hlavní priority:

- trvale udržitelný rozvoj příhraničí zejména rozvinutá, spojující infrastruktura; podpora zemědělství a údržby krajiny; ochrana životního prostředí; rozvoj cestovního ruchu; kvalita života občanské společnosti
- společné struktury a strategie rozvoje, kvalitní projekty, využívání programů EU
- rozvinutý euroregion, dobré sousedství, spokojení občané, všestranná spolupráce, odstranění hranic a rozdílů mezi regiony

3.1.2. Programy EU na podporu přeshraniční spolupráce

Tato kapitola má za cíl představit hlavní iniciativy EU, které mají za cíl finanční podporu přeshraniční spolupráce v příhraničních regionech EU. Jsou jimi zejména programy iniciativy Interreg, která byla primárně určena pro podporu členských států EU, a program Phare CBC (Cross Border Cooperation), který vznikl jako protiváha iniciativě Interreg pro podporu nečlenských zemí sousedících se státy EU.

Čerpání financí z těchto zdrojů je založeno na principu kofinancování, tedy že žadatel o dotaci musí hradit část nákladů na projekt a nedostane podporu v plné výši nákladů na projekt.

Iniciativa Společenství Interreg vznikla v roce 1990 a v letech 1991 - 2006 prošla třemi fázemi:

- Interreg I v letech 1991 – 1993
- Interreg II v letech 1994 – 1999
- Interreg III v letech 2000 – 2006

Fáze II a III byly pak členěny na tři oblasti (A, B a C) z nichž oblast A byla zaměřena na přeshraniční spolupráci.

Přeshraniční spolupráce byla rozšířena i za hranice EU v roce 1994, kdy došlo ke vzniku programu Phare CBC, což je samostatná kapitola v rámci programu Phare, který byl založen v roce 1989 jako Poland and Hungary: Action for Restructuring of the Economy. Původně byl zaměřen pouze na Polsko a Maďarsko, ale postupně byl rozšířen i na další kandidátské státy včetně Česka. Zde nejdříve fungoval pouze na česko-německých hranicích od roku 1994, česko-rakouské hranice byly zapojeny v roce 1995 po vstupu Rakouska do EU. Posledními oblastmi, které se zapojily do programu Phare CBC, byly česko-polské a česko-slovenské pohraničí.

Hlavní důvod vzniku samostatného programu Phare CBC bylo vytvořit zrcadlový program pro Interreg v zemích mimo EU, který byl vlastně předvstupní přípravou na čerpání finančních prostředků ze Strukturálních fondů a postupné nahrazení programu Phare CBC iniciativou Interreg po vstupu do EU. Dalším cílem tohoto programu byla pomoc při překonávání specifických problémů rozvoje příhraničních oblastí, zlepšování životních podmínek tamních obyvatel a snaha o rozvíjení přeshraniční spolupráce.

Zkoumané území se nachází v rámci česko-rakouského pohraničí, proto bude vhodné se podívat, jak se vyvíjela institucionální podpora a jaké objemy finančních prostředků byly určeny pro rozvoj v této oblasti.

Rok 1995 byl tedy začátkem fungování programu Phare CBC ČR – Rakousko, zrcadlově k iniciativě Interreg na druhé straně hranice, v Rakousku. Na české straně měly možnost získání dotací z programu Phare CBC okresy České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, částečně pak okresy Prachatice a Strakonice.

Zpočátku byl program realizován v podobě velkých investičních projektů (2 mil. Euro/projekt), avšak v roce 1996 byl v rámci programu Phare CBC založen i Fond malých projektů (FMP), respektive Společný fond malých projektů (SFMP) od r. 1999. Jeho přínosem byla decentralizace rozhodování o přidělení podpory jednotlivým malým projektům, jejichž příprava a realizace byla snadná. Podporovány byly hlavně projekty např. z oblastí kultury, vzdělávání či cestovního ruchu (Smržová 2007).

Vstup Česka do EU v roce 2004 znamenal přechod od programu Phare CBC k iniciativě Společenství Interreg III, konkrétně jeho části A, která je zaměřena na přeshraniční spolupráci, odstranění či zmírnění negativních vlivů hranic na rozvoj příhraničních území. V Česku se Interreg IIIA členil na jednotlivé oblasti, podle sousedních zemí. Základními územními jednotkami pro financování v programu Interreg IIIA jsou regiony NUTS III.

Pro sledované území je nejdůležitější část pohraničí na česko-rakouských hranicích. Pro tuto oblast bylo v období 2004-2006 vyčleněno z programu Iniciativy 11 mil. Euro, které bylo možno čerpat v šesti prioritních oblastech (Přeshraniční hospodářská spolupráce, Dosazitelnost, Přeshraniční organizační struktury a sítě, Lidské zdroje, Trvale udržitelný územní rozvoj a ochrana životního prostředí a Zvláštní podpora příhraničním regionům).

Iniciativa Interreg znamenala také rozšíření podporovaného území oproti předchozímu programu Phare CBC o okresy, které neleží přímo na hranicích (Tábor, Písek).

Podobně jako FMP/SFMP v rámci Phare CBC, i v programu Interreg IIIA nalezneme podporu menších investičních projektů. Tato podpora byla realizována pomocí Dispozičního fondu, který byl určen pro malé projekty neinvestičního charakteru. Podpora byla možná ve výši přibližně do 10 000 Euro a jejím hlavním cílem bylo opět zmírňování perifernosti pohraničních oblastí a zlepšování podmínek pro život tamních obyvatel.

Na druhé straně hranice sledovaného území, v Rakousku, byl vývoj financování přeshraniční spolupráce ze Strukturálních fondů následující. V roce 1995 došlo ke vstupu Rakouska do EU a tím pádem i do zapojení do iniciativy Společenství Interreg, zpočátku v rámci Interreg IIA (do roku 1999), v následujícím období pak v navazujícím programu Interreg IIIA.

3.1.3. Programy na podporu přeshraniční spolupráce v období 2007-2013

V programovacím období 2007-2013 došlo ke změně struktury programů. Nově bude v České republice využíváno 26 operačních programů, které jsou rozděleny mezi tři cíle politiky hospodářské a sociální soudržnosti:

- Cíl 1: Konvergence
- Cíl 2: Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost
- Cíl 3: Evropská územní spolupráce

Z hlediska této práce je nejdůležitější cíl 3: evropská územní spolupráce, jehož hlavními cíli jsou podpora přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce regionů, hospodářská a sociální integrace příhraničních území prostřednictvím odstraňování přetrvávajících bariér, posilování vzájemných hospodářských, společenských a kulturních vztahů, atd. Je patrné, že cíl 3 je vlastně původní Iniciativa Společenství Interreg, která je ovšem rozšířená o dva síťové operační programy ESPON a INTERACT II.

V rámci Cíle 3 tak nalezneme celkem 9 operačních programů:

- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Bavorsko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Polsko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Rakousko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Sasko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR – Slovensko
- OP Mezuregionální spolupráce
- OP Nadnárodní spolupráce
- Síťový operační program ESPON 2013
- Síťový operační program INTERACT II

Územní vymezení Operačního programu ČR – Rakousko se v Česku týká tří regionů NUTS III, krajů Jihočeského, Jihomoravského a kraje Vysočina. Na straně Rakouska jsou zapojeny také regiony NUTS III, konkrétně Waldviertel, Weinviertel, Wiener Umland Nordteil, Mühlviertel, město Vídeň, Mostviertel-Eisenwurzen, St. Pölten, Linz-Wels, Innviertel a Steyr-Kirchdorf.

Pro Cíl EÚS AT-ČR je na období 2007-2013 k dispozici více než 107 mil. EUR z ERDF, určených pro přeshraniční projekty.

Samotná realizace projektů v tomto programu se provádí na základě principu vedoucího partnera, který spočívá zejména ve společné projektové žádosti a realizování společného projektu, za který převezme jeden z partnerů zodpovědnost. Zahraniční partner pak musí být z druhé země.

OP ČR – Rakousko má tyto hlavní priority:

- socioekonomický rozvoj, cestovní ruch a transfer know-how (např. podpora rozvoje infrastruktury, podnikání, kultury, lidských zdrojů, vzdělávání, sociální integrace)
- regionální dostupnost a udržitelný rozvoj (zaměřen na podporu dopravní a regionální dostupnosti, životního prostředí)
- technická pomoc (činnosti spojené s přípravou, monitoringem, hodnocením a kontrolou tohoto Programu a poskytováním informací, propagace)

Další změnou proti předcházejícím programům je možnost financování projektu z ERDF až do výše 85% částky, dříve bylo maximum 75%. Dalších maximálně 5% může být dofinancováno z veřejného rozpočtu. Na žadatele tedy zbývá minimálně 10% z částky.

Síťový operační program ESPON 2013 je vytvořen jako monitorovací síť pro evropské územní plánování a soudržnost. Je zaměřen na průběžné získávání a aktualizování informací o územním rozvoji tak, aby mohla být formulována doporučení založená na znalostech a vztahující se k rozhodnutím, jež jsou přijímána na politické úrovni. Dále posuzuje dopady evropských regionálních politik, analyzuje perspektivy rozvoje různých typů území či zajišťuje technickou pomoc a podporu. Svou činností navazuje na program ESPON 2006.

Program INTERACT je zaměřen zejména na komunikaci, která má za úkol zefektivnění probíhající přeshraniční spolupráce pomocí komunikace a šíření dosažených úspěchů. Jeho prioritami jsou rozvoj a dodání služeb a technická asistence regionům.

Hlavní cíle programu jsou:

- zlepšení efektivnosti územní spolupráce
- přispění ke kvalitě územní spolupráce a podpora implementace programů přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráce
- poskytnutí prostoru regionům k diskuzi o strategiích pro přeshraniční a nadnárodní regionální rozvoj a zajištění přenosu inovací.

(vybrané body z www.strukturalni-fondy.cz)

3.1.4. Euroregiony

Euroregiony jsou institucionální nástroj pro realizaci přeshraniční spolupráce, jsou nadnárodním typem svazků či sdružení měst a obcí. Cílem euroregionu je podpora a realizace projektů odrážející všechny formy spolupráce mezi smluvními stranami (CRR ČR).

Smržová (2007) je považuje jednak z nástroje pro dobré fungování přeshraniční spolupráce, jednak i za její orgán (instituci). Svoje tvrzení podpírá názorem, že euroregiony lze považovat jak za výsledek dobře fungující přeshraniční spolupráce, tak jsou i případy, kdy založení euroregionu bylo naopak tím důležitým impulsem k rozvoji přeshraniční spolupráce (Halás a Slavík 2001, cit. v Smržová 2007, s. 38).

Prvním a nejstarším euroregionem v Evropě je Euregio, který byl založen v roce 1958 na hranicích mezi Německem a Nizozemskem. Ten se stal určitým vzorem pro další, později vzniklé euroregiony.

Obecně lze o euroregionech říci, že vznikají za účelem řešení problémů příhraničních oblastí, zaměřují se na realizaci projektů z různých oblastí běžného života obyvatel jako jsou podpora hospodářství, dopravy, kultury, vzdělávání, společného regionálního plánování a výměna informací a zkušeností.

Dočkal (2005) tvrdí, že hlavní význam euroregionů v Česku je možnost zapojení se do programů EU (dříve Phare a Interreg, dnes Cíl 3 politiky EHSS). To ve své práci tvrdí i Radová (2007): „pro velkou část především malých obcí jsou euroregiony primárně prostředkem pro získání informací a k dosažení na finanční zdroje“.

Smržová (2007) naznačuje, že euroregiony vykazují určitá specifika, zdůrazňuje jak časové, tak územní hledisko (odlišná legislativa různých států apod.).

Předpoklady pro vznik a rozvoj euroregionů shrnuje do několika podstatných bodů Halás (2005):

- podobnost krajinnno-ekologických podmínek částí euroregionu
- propojenost infrastrukturou vyšší úrovně s kapacitně dostačujícími komunikacemi překračujícími hranici
- přítomnost větších center (měst) na obou stranách hranice s významným ekonomickým, kulturním a personálním potenciálem
- možnost využití komparativních výhod jedné z částí pro působení v rámci celého euroregionu
- společná vize spolupráce a existence iniciativních osobností

3.1.5. Euroregiony v Česku, euroregion Silva Nortica

Po roce 1989 dochází také na území Česka, po vzoru západní Evropy, ke vzniku euroregionů. Prvním euroregionem v tehdejší Československu se stal v roce 1991 Euroregion Nisa na hranicích s Německem a Polskem. Následovaly další euroregiony na hranicích s Německem (Labe, Krušnohoří, Ergensis v r. 1992, Šumava 1993), Polskem (Glacensis 1996, Praděd, Silesia a Pomoraví 1997, Těšínské Slezsko 1998), Slovenskem (Beskydy a Bílé Karpaty 2000) a Rakouskem (Silva Nortica 2002).

Euroregiony zpočátku využívaly finančních zdrojů z programu Phare CBC, po vstupu Česka do EU také Interreg IIIA a v současnosti z Cíle 3 politiky EHSS.

V současné době je tedy celá hranice území Česka pokryta euroregiony.

Obr. č. 2: Vymezení euroregionů na území Česka v roce 2007

Zdroj: Radová 2007, převzato od Jeřábek (2005)

Euroregiony v Česku zaujímají asi třetinu jeho rozlohy a na jejich území žije přibližně 41 % obyvatel. Největším euroregionem je Šumava, nejmenším pak Těšínské Slezsko. Největší zapojenost obcí je v Euroregionu Praděd, kde je členy 77,2% obcí, nejmenší zapojenost vykazuje pak euroregion Silva Nortica (10%) (Smržová 2007).

Z hlediska zájmového území je nejdůležitější euroregion Silva Nortica (ERSN), jehož jsou obě sledované obce členy. Jak už bylo zmíněno výše, vznikl v roce 2002 a je nejmladším z českých euroregionů. To se možná projevilo i v nejmenší zapojenosti obcí. Sídelní struktura území Euroregionu je velmi roztržštěná, což může být dalším vysvětlením nízké zapojenosti obcí. Základní údaje o ERSN jsou uvedeny v tabulce č. 1.

Tab. č. 1: Základní charakteristiky ERSN v roce 2005

	rozloha km ²	počet obyv. (v tis.)	hustota zalidnění (obyv./km ²)	počet obcí na území euroreg.	počet zapojených obcí do euroreg.	podíl zapojených obcí (%)
ERSN	1 630,6	261,8	161	400	40	10
Euroreg. Česka	25 091,2	4 280,2	171	4 121	1 081	26,2

Zdroj: Smržová 2007

3.2. SCHENGENSKÁ DOHODA

Ať už je vnímáno negativně či pozitivně, připojení Česka k Schengenské dohodě je dalším krokem k integraci do Evropy. Hlavním přínosem je svobodný pohyb lidí přes hranice států, které do schengenského prostoru patří a pomáhá tedy ve zmírňování negativních hraničních efektů.

Předchůdcem Schengenské dohody je tzv. Saarbrückenská dohoda z r. 1984, uzavřená mezi Spolkovou republikou Německo a Francií. O rok později došlo již k podpisu Schengenské dohody mezi prvními pěti státy: Německem, Francií, Belgií, Nizozemskem a Lucemburskem. Tyto státy deklarovaly zájem na zrušení hraničních kontrol na vnitřních hranicích doprovázené zavedením účinných kontrol na hranicích vnějších (Euroskop). K naplnění tohoto záměru došlo však až v roce 1995, kdy došlo ještě k rozšíření o Španělsko a Portugalsko. V následujících letech pak došlo k připojení dalších států na počet 15 zemí.

K připojení Česka došlo v prosinci roku 2007, kdy Schengenskou dohodu podepsalo společně s dalšími 8 evropskými státy. Posledním připojeným státem je prozatím Švýcarsko.

Na obrázku č. 3 je znázorněn stav v roce 2009:

Obr. č. 3: Státy připojené k Schengenské dohodě v r. 2009

Zdroj: Euroskop (2009)

pozn.: tmavě zelené jsou státy EU, které jsou členy dohody, Velká Británie a Irsko jsou také členy, ale ponechaly si hraniční kontroly, Island, Norsko a Švýcarsko nejsou členy EU, ale

jsou připojeni k dohodě, Monako, San Marino a Vatikán nejsou členy dohody, ale uplatňují ji na svých hranicích, výjimkou je Andorra, která není členem dohody a uplatňuje hraniční kontroly, čekatelské země jsou Kypr, Bulharsko a Rumunsko)

Hlavním přínosem Schengenského prostoru je tedy zejména svobodný pohyb obyvatel přes vnitřní hranice zúčastněných států. Další principy Schengenské spolupráce jsou následující:

- Ochrana vnějších hranic
- Policejní a justiční spolupráce
- Vízová a konzulární spolupráce
- Ochrana osobních údajů
- Schengenský informační systém

Někteří autoři (Petřík, Břicháček, cit. v CEP 2008) však poukazují na rizika spojená s připojením k Schengenskému prostoru – zdůrazňují právě riziko snížení bezpečnosti kvůli zrušení hraničních kontrol a jako případné riziko též vnímají centralizaci bezpečnostní politiky.

4. CHARAKTERISTIKA ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ

Charakteristika zájmového území nám může poukázat na rozdíly mezi sledovanými městy a na jejím základě pak můžeme uvažovat, zda přeshraniční spolupráce obou měst přispívá k oboustrannému rozvoji území.

4.1. POLOHOVÉ VYMEZENÍ A PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKA

Města České Velenice a Gmünd se rozkládají po obou stranách hranice mezi Českem a Rakouskem. Město České Velenice se nachází v nejnižší části okresu Jindřichův Hradec v Jihočeském kraji, město Gmünd je hlavním městem stejnojmenného okresu, který se nachází v Dolním Rakousku.

Z přírodního hlediska je území charakteristické vysokou lesnatostí. Jedná se o oblast rovinatého charakteru na okraji Třeboňské pánve, nejvyšším místem je vrch v přírodním parku Blockheide (572 m n. m.) na území města Gmünd, na české straně pak Andělský kopec (524 m n. m.).

Určitou osou území je řeka Lužnice, která tvoří hraniční linii mezi oběma městy a to doslova – státní hranice prochází právě jejím tokem. Na území obou měst se nachází několik malých rybníků.

Z hlediska ochrany přírody stojí za zmínku přírodní park Blockheide v Gmündu. Město České Velenice leží pak na okraji Chráněné krajinné oblasti Třeboňsko.

4.2. KULTURNĚ-HISTORICKÁ CHARAKTERISTIKA

Kulturněhistorická charakteristika území v sobě skýtá veliký kontrast. Zatímco město Gmünd v nedávné době oslavilo 800 let od svého vzniku, České Velenice ještě nedosáhly ani na první stovku. To ovšem neznamená, že území města bylo až do začátku 20. století neosídlené. České Velenice vznikly spojením tří osad České Cejle, Josefska a Dolních Velenic po ukončení první světové války s původním názvem Cmunt v Čechách v roce 1920, kdy bylo území navráceno Československu na základě mírové dohody ze St. Germain.. Městem začaly být až od 1.12.1922 na základě výnosu ministerstva vnitra (Polák 1989).

V tomto se odráží i zastoupení památek ve sledovaném území. Zatímco České Velenice se mohou pochlubit pouze kostelem sv. Anežky České z roku 1935, město Gmünd nabízí o něco více: zámek z 12. století či budovu staré radnice z 16. století.

4.3. ZÁKLADNÍ DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE

V obou sledovaných obcích došlo mezi posledními sčítáními lidu k poklesu obyvatel. Tento trend pokračuje i v porovnání nejnovějších údajů za rok 2007. Celé sledované území má dohromady 36,2 km². Z toho na České Velenice připadá 12,09 km². Jak se ukáže dál, není to jen rozloha obce, kde Gmünd téměř dvojnásobně převyšuje svého souseda.

Tab. č. 2: Rozloha, počet obyv. a hustota zalidnění měst Gmünd a Č. Velenice (2008)

	rozloha km ²	počet obyvatel (2008)	hustota zalidnění (ob./km ²)
České Velenice	12,09	3 512	290,49
Gmünd	25,11	5 627	224,09
ORP Třeboň	538,42	25 331	47,05
okres Gmünd	786,24	38 656	49,17

Zdroj: Statistik Austria (2009), ČSÚ krajské pracoviště v Č. Budějovicích (2009)

Nižší hustota zalidnění v Gmündu je dána jeho celkově větší rozlohou. Celkem toto dvojměstí vykazuje 9 139 obyvatel.

Tab. č. 3: Věkové složení obyvatel měst Gmünd a Č. Velenice (2008)

	obyvatelstvo 2008				index stáří
	celkem	0-14	15-64	65+	
České Velenice	3 512	517	2 536	459	88,78
Gmünd	5 627	716	3 592	1 319	184,22

Zdroj: Statistik Austria (2009), ČSÚ krajské pracoviště v Č. Budějovicích (2009)

Poměrně překvapující je velký rozdíl v indexu stáří obou měst. Podíl obyvatel v důchodovém věku v Gmünd téměř dvojnásobně převyšuje dětskou složku obyvatelstva, jak ukazuje Tab. č. 3. Možné vysvětlení je to, že v Gmündu se nachází lázeňský objekt, celkově jde o klidné město a tudíž jej lze považovat za vhodné pro život starších lidí.

Tab. č. 4: Zastoupení vysokoškolsky vzdělaných v obyvatelstvu 15 letém a starším měst Gmünd a Č. Velenice (2001)

	Obyv. 15 let+	Z toho VŠ vzdělání	VŠ %
České Velenice	2 870	97	3,38
Gmünd	4 958	196	3,95
ORP Třeboň	21 162	1268	5,99
okres Gmünd	16 238	732	4,51

Zdroj: Statistik Austria (2009), Sčítání lidu, domů a bytů 2001

Dalším sledovaným ukazatelem je podíl vysokoškolsky vzdělaných v obyvatelstvu 15 letém a starším (viz. Tab. č. 4). V obou sledovaných městech je tento podíl poměrně nízký, zejména kvůli venkovskému (Gmünd) nebo až perifernímu (České Velenice) charakteru měst. V případě Českých Velenic je periferní charakter v rámci ORP velmi znatelný.

4.4. ZÁKLADNÍ EKONOMICKÁ CHARAKTERISTIKA REGIONU

V celé sledované oblasti je dohromady 4 385 ekonomicky aktivních obyvatel. Struktura zaměstnanosti poměrně dobře vypovídá o charakteru obou sledovaných měst. Gmünd je lázeňské město, také se zde nachází poměrně velké množství škol (obecné, střední i vyšší odborná), takže je zde velmi patrná převaha zaměstnaných v terciéru. Naproti tomu v Českých Velenicích lehce dominuje zaměstnanost v sekundéru. Tomu napovídá i větší podíl českých firem zastoupených v místním přeshraničním hospodářském parku. Struktura zaměstnanosti v Gmündu víceméně kopíruje strukturu celého Rakouska, ačkoli okres Gmünd celkem je spíše zaměřen více průmyslově. Obě města mají nízký podíl zaměstnaných v priméru, protože velká část plochy obcí je zalesněná a tudíž je zde málo zemědělsky obdělávané půdy.

Tab. č. 5 ukazuje strukturu zaměstnanosti a ekonomicky aktivní obyvatelstvo.

Tab. č. 5: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo a struktura zaměstnanosti podle odvětví měst Gmünd a České Velenice (2001)

	EA	Z toho					
		I	II	III	I (%)	II (%)	III (%)
České Velenice	1 737	22	820	609	1,3	47,2	35,1
Gmünd	2 648	17	823	1 784	0,6	31,1	67,4
ORP Třeboň	12 030	1 239	5 337	5 454	10,3	44,4	45,3
okres Gmünd	15 964	1 436	6 716	7 812	9,0	42,1	48,9
Česko	-	-	-	-	4,8	41,6	53,6
Rakousko	-	-	-	-	4,3	29,9	65,8

Zdroj: Statistik Austria (2009), Sčítání lidu, domů a bytů 2001

5. REALIZACE PŘESHraniČNÍ SPOLUPRÁCE V ZÁJMOVÉM ÚZEMÍ

Přeshraniční spolupráce obou měst probíhá již od začátku 90. let minulého století. V zájmovém území dvojměstí České Velenice – Gmünd proběhlo podle slov jejich zástupců zatím 11 projektů přeshraniční spolupráce. Ty se dají rozdělit z několika hledisek.

Prvním z nich je objem finančních prostředků, který byl na projekt potřeba. Dalším možným způsobem nahlížení je, zda do financování projektu byly zapojeny evropské strukturální fondy, či zda projekt byl realizován bez nich. Jiným hlediskem může být rozdělení podle oblasti, zda se jednalo o projekt podpory hospodářství, projekty z oblasti kultury apod. Posledním přístupem může být časové hledisko – zda se jedná o projekty jednorázové, či dlouhodobé, opakující se.

Na závěr kapitoly dojde k podrobnějšímu hodnocení vybraných konkrétních projektů z různých oblastí spolupráce, z oblasti hospodářství zejména na Access hospodářský park a v kultuře a vzdělávání na tradiční kulturní akce.

V rámci této kapitoly je připojena i SWOT analýza přeshraniční spolupráce a pohled autora na možnosti budoucí spolupráce obou sledovaných měst.

5.1. OBJEMY FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ A STRUKTURA FINANCOVÁNÍ

V této kapitole je zhodnocena přeshraniční spolupráce z hlediska objemu finančních prostředků, které byly na společné přeshraniční projekty měst České Velenice a Gmünd použity.

Asi nebude překvapením, že největší investicí byl projekt Access hospodářského parku, který je zajímavý tím, že díky datu svého vzniku (ještě před vstupem Rakouska do EU), na něj nemohly být použity finance z evropských strukturálních fondů, a tudíž se na něm podílely nejvíce rakouský stát, země Dolní Rakousko a české Ministerstvo pro místní rozvoj. Většina peněz tedy přišla z rakouské strany, celkem 266,1 z 320,7 mil. Kč. Z české strany se jednalo o neinvestiční dotaci.

Ani u dalších velkých projektů není pravidlem, že byly dotovány z evropských fondů, např. kulturní akce SPOLUROCK – Z'SAMROCK'N s náklady cca 500 tis. Kč byla financována ze zdrojů obou měst a sponzorů. Naopak některé větší projekty by se zřejmě bez pomoci evropských strukturálních fondů vůbec uskutečnit nemohly.

Podrobný přehled všech projektů a jejich financování ukazuje tabulka č. 6 na následující stránce:

Tab. č. 6: Seznam projektů přeshraniční spolupráce měst Gmünd a Č. Velenice ve sledovaném období

Projekt	náklady (tis. Kč)	Struktura financování
Access hospodářský park	320 700	státy Česko a Rakousko, spolková země Dolní Rakousko
Rekonstrukce turistického centra pěšího hraničního přechodu České Vel	4 500	Interreg IIIA, město Č. Velenice
SPOLUROCK - Z'SAMROCK'N	500 (2x)	město Č. Velenice, město Gmünd, sponzoři
Kontaktní a poradenské pracoviště pro podnikatele	300	Phare CBC, město Č. Velenice
Přeshraniční impulzní centrum České Velenice	300	Interreg IIIA, město Č. Velenice
Možnost ošetření pacientů Č. Velenic v nemocnici Gmünd – studie proveditelnosti	250	Phare CBC, město Č. Velenice
Přeshraniční keramická dílna	250	Interreg IIIA, město Č. Velenice
Mapa souměstí České Velenice-Gmünd	150	Phare CBC, město Č. Velenice
Průvodce přírodními zajímavostmi dvojměstí a jeho okolí	100	Phare CBC, město Č. Velenice
Přechody – Übergänge	70 (3x)	město Č. Velenice, město Gmünd, sponzoři
Město seniorům – senioři městu	?*	Interreg IIIA, město Č. Velenice
Výuka ČJ a NJ na zákl. školách v Č. Velenicích a Gmündu	?*	sponzoři z rakouské strany

Zdroj: rozhovor se starostou Č. Velenic, vlastní zpracování

Poznámka: u projektů označených ?* nebylo možné zjistit náklady

5.2. HODNOCENÍ PROJEKTŮ PODLE OBLASTÍ

Uskutečněné projekty přeshraniční spolupráce mezi sledovanými městy se dají rozdělit do několika základních oblastí. První z nich se dá označit jako hospodářství a jeho podpora. Opět sem je možné zařadit projekt přeshraničního hospodářského parku, či vybudování Kontaktního a poradenského pracoviště pro podnikatele.

Další důležitou oblastí je bezesporu oblast kulturně-vzdělávací. Dalo by se říci, že z hlediska počtu uskutečněných projektů přeshraniční spolupráce dokonce stěžejní. Z dotazníku zasláného starostům obou měst také vyplývá, že jsou tyto projekty nejlépe hodnocené. Za zmínku stojí například projekt SPOLUROCK - Z'SAMROCK'N, či Přechody – Übergänge. Oba tyto projekty se dají označit za tradiční. Také sem lze zařadit například

společnou výuku českého a německého jazyka v prvních třídách základních škol v obou městech, nebo průvodce přírodními zajímavostmi dvojměstí a jeho okolí.

V poslední oblasti jsou projekty výše nezařaditelné či zastřešující. Těmi jsou studie proveditelnosti ošetření pacientů z Č. Velenic v nemocnici v Gmündu, či Přeshraniční impulzní centrum České Velenice.

Následující tabulka č. 7 ukazuje počty projektů za jednotlivé oblasti:

Tab. č. 7: Počty projektů přeshraniční spolupráce sledovaných obcí podle odvětví

Oblast	Počet projektů
Hospodářství a jeho podpora	2
Kultura a vzdělávání	7
Ostatní	3

Zdroj: vlastní zpracování

5.3. BLIŽŠÍ HODNOCENÍ VYBRANÝCH PROJEKTŮ

Tato kapitola je věnována detailnímu hodnocení vybraných projektů přeshraniční spolupráce měst České Velenice a Gmünd. Zabývá se projekty ze všech oblastí přeshraniční spolupráce. Vybranými projekty jsou z oblasti hospodářství Access hospodářský park (AHP), za oblast kultury a vzdělávání dva projekty: Přechody – Übergänge a Výuka českého a německého jazyka v prvních třídách základních škol v obou městech. Z oblasti ostatní je vybrán k bližšímu rozboru projekt Přeshraničního impulzního centra (PIC) České Velenice

5.3.1. Access hospodářský park

Access hospodářský park je jedním z prvních projektů přeshraniční spolupráce mezi městy po roce 1989. Jedná se o průmyslovou zónu rozkládající se po obou stranách státní hranice. Vznikl na základě bilaterální smlouvy podepsané v roce 1990 vládami Rakouska a tehdejšího Československa. Smyslem hospodářského parku bylo přilákat investory na výhody spojené s polohou (odbyt na dvou trzích – českém a rakouském) a možností neomezeného přechodu hranic uvnitř zóny. Do provozu byla uvedena nejdříve rakouská část zóny a to v roce 1993, česká část jí následovala hned o rok později. První společnost do Access hospodářského parku přišla již v roce 1994.

V současné době je skladba investorů poměrně různorodá. Jedná se např. o firmy z oblasti stavebnictví, dřevozpracujícího průmyslu, ale i autolakovny, bezpečnostní služby a výroba optických vláken. Další podnikatelské subjekty se nachází v objektu Zakladatelského a poradenského centra.

Základní údaje o zóně jsou v tabulce č. 8.

Tab. č. 8: Rozloha a počet objektů v jednotlivých částech AHP v roce 2009

část parku	rozloha (ha)	počet objektů
Česká	50	9
Rakouská	33	9

Zdroj: Access industrial park

V době svého vzniku byla myšlenka volného přechodu hranic v rámci průmyslové zóny v této oblasti převratná. Avšak v době kdy Česko i Rakousko jsou zeměmi v rámci Schengenského prostoru tato výhoda ztrácí na významu. Právě volný pohyb osob přes vnitřní hranice států Schengenské dohody je hlavní výhodou této smlouvy. Tato průmyslová zóna tedy dá se říct předběhla dobu, avšak její hlavní přednost je smazána Schengenskou smlouvou.

5.3.2. Přechody – Übergänge

Kulturní akce Přechody – Übergänge se poprvé uskutečnila v roce 2004, opakovaná byla v roce 2005 a je označovaná jako mezinárodní kulturní událost. Podle slov starosty Českých Velenic ing. Jaromíra Slívy se jedná o akci, jejíž hlavní přínos je především sbližování občanů obou měst.

Akce je založená na principu spojení umění, divadla a hudby, realizovaná jako pouliční festival na území obou měst. Festival pořádaný v roce 2004 získal ocenění v oblasti kultury v Kremsu (PIC 2007).

5.3.3. Výuka českého a německého jazyka na ZŠ v Č. Velenicích a Gmündu

Sbližování, překonávání jazykové bariéry – to jsou hlavní cíle projektu společné výuky jazyků v prvních třídách základních škol obou měst. Výuka je vedena pedagogy ze škol

z obou stran hranice. Žáci se setkávají střídavě v obou zúčastněných školách (Volksschule Gmünd a Základní škola v Českých Velenicích).

Obě tyto a další podobné kulturní akce mají za cíl nejen prvoplánovou zábavu či výuku, ale zejména vzájemné sblížení obyvatel obou měst, což může vést k oslabování negativních vlivů hranice.

5.3.4. Přeshraniční impulzní centrum České Velenice

Přeshraniční impulzní centrum (PIC) vzniklo v Českých Velenicích v roce 2003 díky podpoře programu Phare CBC jako protějšek rakouskému centru GIZ - NET Gmünd - Schrems. Hlavním cílem PIC je koordinace veškerých přeshraničních aktivit.

Myšlenka PIC se zrodila v Rakousku s cílem vybudovat síť center podél hranice. „Tato centra nabízejí podněty a podporu realizace přeshraničních projektů a každodenních aktivit. Úzkými hospodářskými, sociálními a kulturními kooperacemi mají být v příslušných mikroregionech odbourány existující předsudky a místní obyvatelstvo má být motivováno k větší přeshraniční spolupráci“ (PIC České Velenice).

Hlavní aktivity PIC České Velenice jsou:

- podpora podnětů přicházejících z obou stran hranice
- organizace seminářů a konferencí s přeshraniční tematikou
- spolupráce s rakouskými partnery z mikroregionu i v rámci ERSN
- zpracování a koordinace dlouhodobých projektů

Přínos PIC České Velenice je nesporný, avšak dle názoru autora zaostává v propagaci svých aktivit a úspěchů. K tomu by mohly sloužit např. vlastní internetové stránky, neboť odkaz v rámci stránek města České Velenice se nezdá být dostačující.

5.4. SWOT ANALÝZA PŘESHHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE V ZÁJMOVÉM ÚZEMÍ

V rámci SWOT analýzy jsou zhodnoceny silné a slabé stránky přeshraniční spolupráce v oblasti. Potenciály a hrozby pak naznačují možný další vývoj spolupráce obou zkoumaných měst.

SWOT analýza je v následující tabulce č. 9:

Tab. č. 9: SWOT analýza přeshraniční spolupráce sledovaného území

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - přírodní a kulturně-historický potenciál oblasti - vstřícná spolupráce měst - společné kulturní akce obou měst - spolupráce na všech úrovních (samospráva, spolky) - podpora podnikatelského prostředí - snaha o spolupráci ve zdravotnictví 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatečná propagace úspěšných projektů spolupráce - zhoršení bezpečnostní situace po vstupu do Schengenského prostoru - nepřítomnost obvodního oddělení policie ČR v Č. Velenicích - není maximální snaha o využití evropských fondů pro projekty přeshraniční spolupráce
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> - rozvoj cestovního ruchu v oblasti - možnost společné propagace oblasti jako turistické destinace - další sblížení obyvatel obou měst - příznivý vývoj v oblasti zaměstnanosti - zlepšení kvality zdravotní péče občanů Českých Velenic 	<ul style="list-style-type: none"> - snížení intenzity přeshraniční spolupráce - zhoršení bezpečnostní situace a pověsti oblasti, hrozba pro ČR - oslabování přeshraniční spolupráce, zbytečné výdaje v rozpočtu

5.5. VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO PRŮZKUMU

Dotazníkový průzkum byl zvolen jako metoda nejjednoduššího získání informací přímo od zasvěcených aktérů. Z hlediska počtu obcí a velikosti zájmového území byl zvolen typ dotazníku s otevřenými otázkami. Dotazník byl odeslán elektronickou poštou oběma starostům, oba se zachovali vstřícně, a proto je návratnost dotazníků 100 %. Riziko otevřených otázek se však projevilo v odpovědích rakouského starosty, které byly povrchní a krátké. Naopak spolupráce starosty Českých Velenic byla velmi dobrá, jeho odpovědi byly velice přínosné. Oběma starostům však náleží autorův dík, neboť oba přispěli svým dílem k lepšímu uchopení zkoumaného problému.

Otázek v dotazníku bylo celkem 15 a byly rozděleny do dvou částí. První část se týkala přeshraniční spolupráce obou měst obecně, druhá pak navazovala na vstup Česka do Schengenského prostoru a vliv tohoto na přeshraniční spolupráci měst. Tato kapitola přináší

shrnutí odpovědí obou starostů na zadané otázky. Otázky v české verzi je možné najít v Příloze č. 1.

5.5.1. Část A dotazníku – hodnocení přeshraniční spolupráce

Oba starostové se shodli, že přeshraniční spolupráce obou měst probíhá bez jakýchkoli problémů, na slušné úrovni, přátelsky a vstřícně z obou stran. Představitel Českých Velenic označuje vzájemnou spolupráci nejen za dobrou vůli obou stran, ale i za oboustrannou nutnost. Oba se též shodují, že velice významná je spolupráce především v kulturní oblasti, ale i v oblasti bezpečnosti (spolupráce hasičů) a zdravotnictví.

V plánované spolupráci rakouský starosta zmiňuje jen obecné věci, zatímco prioritou českovelenického starosty je možnost ošetření českých pacientů v gmündské nemocnici. Další plánované projekty jsou úpravy komunikačních propojení obou měst na různých místech i mimo dosavadní hraniční přechody a zintenzivnění spolupráce základních a mateřských škol s důrazem na výuku němčiny a češtiny a prohlubování spolupráce hasičů.

Oba starostové si pochvalují vícerúrovňovou spolupráci nejen mezi samosprávami, ale i mezi spolky (seniorkluby apod.)

Z odpovědí na tuto část otázek vyplývá, že se obě obce budou snažit zejména o prohlubování stávající spolupráce na všech úrovních.

5.5.2. Část B dotazníku – vstup Česka do Schengenského prostoru

Pro tuto práci poměrně zásadní zjištění přinesla druhá část odpovědí. Podle obou starostů totiž žádný velký zlom v přeshraniční spolupráci obou měst po vstupu Česka do Schengenu nenastal. Podle vyjádření starosty Českých Velenic pokračuje spolupráce měst i nadále ve stejné intenzitě, ani starosta Gmündu lokálně žádné změny nezaregistroval. V přímé návaznosti na vstup Česka do Schengenského prostoru proběhla pouze jedna společná akce – oslava připojení.

Přípravy na vstup probíhaly spíše jednostranně v Českých Velenicích a spočívaly především ve změně rozmístění policie ČR na území města a v okolí a v odstraňování bariér.

Kromě výhod zmiňuje zejména starosta Č. Velenic hlavní nevýhodu, a to zhoršení bezpečnostní situace vlivem nepřítomnosti stálého oddělení policie ČR ve městě, zejména

v přestupkové činnosti. Starosta Gmündu však žádné zhoršení bezpečnosti ve městě nepozoruje.

Z uvedeného vyplývá, že přistoupení Česka k Schengenské úmluvě žádný zvrat v přeshraniční spolupráci neznamenal. Jako ostatně vše i toto má své výhody a nevýhody, výhodami je usnadněný pohyb obyvatel přes hranici, nevýhodou pak zhoršení bezpečnostní situace a to zejména v Českých Velenicích.

ZÁVĚR

Přeshraniční spolupráce měst České Velenice a Gmünd probíhá od roku 1989 na velmi dobré úrovni. Obě města se snaží o hospodářský i kulturně-společenský rozvoj a dokáží k tomu využívat všech dostupných prostředků, včetně evropských fondů. Ty se snaží obce využívat pro projekty přeshraniční spolupráce hned od počátku – to je vidět na financování projektů jak z programu Phare CBC, tak z iniciativy Společenství Interreg.

Pomocí přeshraniční spolupráce se obě obce snaží o zmírnění negativních vlivů hranice a o sblížení obyvatel obou měst.

Cílem této práce bylo zhodnotit přeshraniční spolupráci sledovaných měst, jak ji ovlivnil vstup do Schengenského prostoru a jak se po vstupu změnila bezpečnostní situace.

Základní teze této práce byla následující:

- po vstupu Česka do Schengenského prostoru dojde ke zdatelnému nárůstu spolupráce mezi sledovanými obcemi

K zodpovězení této teze posloužily zejména odpovědi starostů obou sledovaných měst. Ti se shodli na tom, že vstup Česka do Schengenského prostoru neznamena pro přeshraniční spolupráci měst Gmünd a České Velenice žádný zlom. Určité ulehčení pocítují zejména v pohybu osob přes státní hranici, ale uvědomují si také negativa. Těmi je především zhoršená bezpečnostní situace v Českých Velenicích, kde po vstupu do Schengenu došlo k nárůstu přestupkové činnosti. Žádanou změnou by tedy byla trvalá přítomnost policie ČR na území města.

Spolupráce měst je hodnocena oboustranně velmi dobře. Je přínosem jak pro regionální rozvoj, tak pro rozvoj vztahů obyvatel. Spolupráce probíhá na všech úrovních (samospráva, spolky, školy atd.) a ve všech oblastech. Příkladem budiž množství společných kulturních a vzdělávacích akcí a spolupráce v hospodářství.

Obě města dokáží spolupráci velmi dobře zastřešit a pracují na její koordinaci a podpoře. To se děje například pomocí přeshraničních impulzních center na obou stranách hranice, či pomocí kontaktního a poradenského centra pro podnikatele v hospodářském parku Access.

Spolupráce se do budoucna bude vyvíjet i nadále dobře, neboť pro obě strany je nejen přínosem, ale i nutností.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Access industrial park (2009):** Projekt Access. Dostupné na: <http://www.access.co.at/ueberuns.php>, (4.5.2009)
- AEBR (2001):** Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci. Gronau, http://www.aebr.net/publikationen/pdfs/lace_guide.cz.pdf, (28.4.2009)
- AEBR (2004):** European charter for Border and cross-border regions. New version. Gronau, http://www.aebr.net/publikationen/pdfs/Charta_final_071004.gb.pdf, (28.4.2009)
- BŘICHÁČEK, T., (2008):** Odvrácená tvář Schengenu. In: Loužek, M. (ed.): Vstup do Schengenu výhody a nevýhody, sborník textů. Centrum pro ekonomiku a politiku, Praha, 79 s.
- Český statistický úřad (2009):** Městská a obecní statistika. Dostupné na: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cislotab=MOS+ZV01&kapitola_id=5&kontext=t&razi=ta&pro_3980560=546089, (2.5.2009)
- Český statistický úřad krajské pracoviště v Českých Budějovicích (2009):** Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Dostupné na: <http://www.cbudejovice.czso.cz/xc/edicniplan.nsf/s/2003-1>, (2.5.2009)
- DOČKAL, V. (ed.), (2003):** Přeshraniční spolupráce na východních hranicích ČR: růžový obláček a hrana reality. Mezinárodní politický ústav MU, Brno, 140 s.
- DOKOUPIL, J., (2004):** Hranice a hraniční efekt. In: Jeřábek, M., Dokoupil, J., Havlíček, T.: České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? Academia, Praha, s. 47-58.
- Euroregion Silva Nortica (2009):** <http://www.ersn.cz>, (15.4.2009)
- HAMPL, M. (2000):** Pohraniční regiony České republiky: současné tendence rozvojové diferenciace. Geografie – Sborník ČGS, 105, č. 3, s. 241-254.
- HALÁS, M., (2005):** Cezhraničné vazby, cezhraničná spolupráca na príklade slovensko-českého pohraničia s dorazom na jeho slovenskú časť. Univerzita Komenského, Bratislava, 152 s.
- HAVLÍČEK, T., (2004):** Teorie vymezení pohraničí. In: Jeřábek, M., Dokoupil, J., Havlíček, T.: České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? Academia, Praha, s. 59-66.
- HAVLÍČEK, T., (2005):** Pohraničí a periferie v regionálním rozvoji: příklad českého pohraničí. Dizertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 45 s.

CHROMÝ, P., (2000): Historickogeografické aspekty vymezení pohraničí jako součást geografické analýzy. Geografie –Sborník ČGS, 105, č. 1, s. 63-76.

JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T. a kol. (2004): České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? Academia, Praha, 296 s.

Operační program Cíl Evropská územní spolupráce Rakousko – ČR 2007-2013 (2009): http://www.strukturalni-fondy.cz/uploads/documents/Programy_2007_2013/OP_Preshranicni_spoluprace/CR_Rakousko/OP_AUT_CR_final_zaslano_na_EK_cj_.pdf, (1.4.2009)

PETŘÍK, L., (2008): Schengen jako nástroj bruselské centralizace. In: Loužek, M. (ed.): Vstup do Schengenu výhody a nevýhody, sborník textů. Centrum pro ekonomiku a politiku, Praha, 79 s.

POLÁK, J., (1989): Historický vývoj města České Velenice: od nejstarších dob do května 1945. MěNV, České Velenice, 27 s

Přeshraniční impulzní centrum České Velenice (2007): Realizované akce přeshraničního centra. Dostupné na: <http://www.velenice.cz/?id=ic-real&menu=menu7>, (10.5.2009)

RADOVÁ, E., (2007): Vývoj přeshraniční spolupráce na příkladu mikroregionu Netolicko. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 59 s.

SCHENGEN (2009): Historie schengenské spolupráce. Dostupné na: <http://www.euroskop.cz/301/sekce/historie-schengenske-spoluprace>, (2.5.2009)

SMRŽOVÁ, K., (2007): Pohraničí a přeshraniční spolupráce: příklad euroregionu Silva Nartica. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 130 s.

Statistik Austria (2009): Ein Blick auf die Gemeinde. Dostupné na: <http://www.statistik.at/blickgem/gemDetail.do?gemnr=30908&gemnam=Gm%FCnd>, (3.5.2009)

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Dotazník

ČÁST A

- 1. Jak hodnotíte dosavadní spolupráci mezi Českými Velenicemi a Gmündem?**
- 2. V jakých odvětvích probíhá spolupráce? (příklady)**
 - ekonomická
 - kulturní
 - bezpečnostní
 - jiná:.....
- 3. Kde je spolupráce nejintenzivnější? Kde naopak nejslabší?**
- 4. Jaké dosavadní projekty spolupráce jsou podle vašeho názoru nejvíce podařené? V čem spatřujete jejich přínos? Na které oblasti spolupráce se hodláte zaměřit v budoucnu?**
- 5. Na které oblasti spolupráce se hodláte zaměřit v budoucnu?**
- 6. Jaké projekty plánujete do budoucna?**
- 7. Probíhají nějaké pravidelné společné akce?**
- 8. Probíhá spolupráce pouze na úrovni samosprávy nebo i v jiných úrovních? V jakých konkrétně?**

ČÁST B

- 1. Jak byste hodnotili změny po vstupu do Schengenského prostoru?**
- 2. Jak probíhaly přípravy na vstup do Schengenského prostoru?**
- 3. Jaké panovaly obavy ze vstupu do Schengenského prostoru a došlo k jejich naplnění?**
- 4. Vyskytly se po vstupu do Schengenského prostoru jiné problémy či komplikace, se kterými jste před vstupem nepočítali?**
- 5. Probíhají či proběhly nějaké projekty spolupráce přímo v návaznosti na vstup do Schengenského prostoru?**
- 6. Pozorujete nárůst kriminality po připojení k Schengenského prostoru? (celkový i v konkrétních oblastech)**
- 7. Jak hodnotíte bezpečnostní situaci města? Přáli byste si ji vylepšit?**

Příloha 2: obrázek znázorňující polohu měst České Velenice a Gmünd na česko-rakouských hranicích

Zdroj: www.gmuend.at

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Jan JANN

**ROK PO VSTUPU DO SCHENGENU:
PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE OBCÍ ČESKÉ
VELENICE A GMÜND**

ONE YEAR AFTER JOINING SCHENGEN AREA: CROSS-
BORDER COOPERATION OF CITIES ČESKÉ VELENICE AND
GMÜND

Bakalářská práce

Praha 2009

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Tomáš Havlíček, Ph.D.

Na tomto místě bych rád poděkoval svému školiteli RNDr. Tomáši Havlíčkovi, Ph.D. za pečlivé vedení mé bakalářské práce, za podnětné rady a velkou ochotu při konzultování.

Zároveň bych zde chtěl poděkovat rodičům, bratrovi a přítelkyni za neustálou podporu a trpělivost.

Abstrakt

Přeshraniční spolupráce v Evropě má dlouhou tradici, stejně jako její institucionální podpora. Výzkum pohraničních území je v současné době stále aktuální i přesto, že vnitřní hranice integrované Evropy pomalu mizí.

Tato práce se zabývá přeshraniční spoluprací měst České Velenice a Gmünd před a po vstupu Česka do Schengenského prostoru. Cílem práce je zjistit, zda vstup do Schengenu znamená zásadní změnu v intenzitě přeshraniční spolupráce sledovaných obcí. V této práci je použita rozličná metodologie, mnoho podstatných informací je získáno přímo od lokálních aktérů přeshraniční spolupráce – starostů obou měst. Práce má také za cíl zhodnotit dosavadní přeshraniční spolupráci zvolených měst.

Závěr práce je takový, že vstup do Schengenského prostoru neznamena pro zkoumaná města velký obrat, i když k určitým změnám dochází.

Klíčová slova: přeshraniční spolupráce, Schengenský prostor, České Velenice, Gmünd

Abstract

Cross-border cooperation have a long tradition in Europe as well as it's institutional assistance. Research of border regions is in this time still current even so the inner borders of integrated Europe slowly disappear.

This work is focused on cross-border cooperation of cities České Velenice and Gmünd before and after the Czech republic joined Schengen area. The goal of this work is to find if joining Schengen area means the change of intensity of cross-border cooperation of watched cities. There are lot of different methods used in this work lot of information is got directly from local acteurs – mayors of both cities. This work also reviews existing cross-border cooperation of chosen cities.

The result of the work is that joining Schengen area doesn't mean great turn-over but there are some changes.

Key words: cross-border cooperation, Schengen area, České Velenice, Gmünd

OBSAH:

PŘEHLED TABULEK	6
PŘEHLED OBRÁZKŮ	6
SEZNAM PŘÍLOH	6
ÚVOD	7
CÍLE A METODIKA PRÁCE	8
1. PŘEHLED LITERATURY	10
2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA	12
2.1. Hranice a hraniční efekt	12
2.2. Teorie vymezení pohraničí Česka	12
3. PŘESHraniční SPOLUPRÁCE	14
3.1. Historie přeshraniční spolupráce v EU	14
3.1.1. Přeshraniční spolupráce Česka zaměřená na vztahy s Rakouskem.....	15
3.1.2. Programy EU na podporu přeshraniční spolupráce.....	16
3.1.3. Programy na podporu přeshraniční spolupráce v období 2007-2013.....	18
3.1.4. Euroregiony.....	20
3.1.5. Euroregiony v Česku, euroregion Silva Nortica.....	21
3.2. SCHENGENSKÁ DOHODA	23
4. CHARAKTERISTIKA ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ	25
4.1. Polohové vymezení a přírodní charakteristika	25
4.2. Kulturně-historická charakteristika	25
4.3. Základní demografické údaje	26
4.4. Základní ekonomická charakteristika regionu	27
5. REALIZACE PŘESHraniční SPOLUPRÁCE V ZÁJMOVÉM ÚZEMÍ	28
5.1. Objemy finančních prostředků a struktura financování	28
5.2. Hodnocení projektů podle oblastí	29
5.3. Bližší hodnocení vybraných projektů	30
5.3.1. Access hospodářský park.....	30
5.3.2. Přechody – Übergänge.....	31
5.3.3. Výuka českého a německého jazyka na ZŠ v Č. Velenicích a Gmündu.....	31
5.3.4. Přeshraniční impulzní centrum České Velenice.....	32
5.4. SWOT analýza přeshraniční spolupráce v zájmovém území	32
5.5. Výsledky dotazníkového průzkumu	33

5.5.1. Část A dotazníku – hodnocení přeshraniční spolupráce.....	34
5.5.2. Část B dotazníku – vstup Česka do Schengenského prostoru.....	34
ZÁVĚR.....	36
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	37
PŘÍLOHY.....	39

PŘEHLED TABULEK

Tab. č. 1: Základní charakteristiky ERSN v roce 2005

Tab. č. 2: Rozloha, počet obyv. a hustota zalidnění měst Gmünd a Č. Velenice (2008)

Tab. č. 3: Věkové složení obyvatel měst Gmünd a Č. Velenice (2008)

Tab. č. 4: Zastoupení vysokoškolsky vzdělaných v obyvatelstvu 15 letém a starším měst Gmünd a Č. Velenice (2001)

Tab. č. 5: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo a struktura zaměstnanosti podle odvětví měst Gmünd a České Velenice (2001)

Tab. č. 6: Seznam projektů přeshraniční spolupráce měst Gmünd a Č. Velenice ve sledovaném období

Tab. č. 7: Počty projektů přeshraniční spolupráce sledovaných obcí podle odvětví

Tab. č. 8: Rozloha a počet objektů v jednotlivých částech AHP v roce 2009

Tab. č. 9: SWOT analýza přeshraniční spolupráce sledovaného území

PŘEHLED OBRÁZKŮ

Obr. č. 1.: Modelové vymezení pohraničí Česka z hlediska prostupnosti hraničních efektů

Obr. č. 2: Vymezení euroregionů na území Česka v roce 2007

Obr. č. 3: Státy připojené k Schengenské dohodě v r. 2009

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Dotazník

Příloha 2: Postavení měst Gmünd a České Velenice na česko-rakouských hranicích

ÚVOD

Přeshraniční spolupráce má v Evropě dlouhou tradici, stejně jako její institucionální podpora. Studiu pohraničních oblastí a jejich problémů se již věnuje celá řada odborníků, ale i tak si myslím, že je stále potřeba hledat nová pohraniční území, která zasluhují pozornost, a věnovat se jim.

Modelové území popisované v této práci má hodně specifického. Obě města Gmünd i České Velenice ještě donedávna dělila železná opona, po jejím pádu však zůstaly předsudky a strach z neznámého. Přeshraniční spolupráce pomáhá odstraňovat tyto předsudky, navazovat vztahy, sbližovat sousedy a v neposlední řadě rozvíjet území. Existuje celá řada podpůrných prostředků, které tuto práci usnadňují, a umět je využít může znamenat získat velkou výhodu pro svou obec, mikroregion, kraj, či jakýkoli jiný prostor, který má o přeshraniční spolupráci zájem.

CÍLE A METODIKA PRÁCE

Cílem této práce je zhodnocení přeshraniční spolupráce mezi obcemi České Velenice a Gmünd na česko-rakouské hranici. Základním motivem práce je vstup České republiky do Schengenského prostoru, od čehož se zkoumání spolupráce obcí odvíjí. Hlavní zaměření práce se týká spolupráce na úrovni samosprávy, ale i spolkové činnosti apod.

Zájmové území bylo vybráno jak kvůli zájmu autora o danou oblast, které se věnoval už v dřívější práci během studia, tak kvůli ojedinělé poloze obou vybraných měst, které leží těsně podél hranice mezi Českem a Rakouskem.

Základní cíle této práce jsou:

- zhodnotit dosavadní spolupráci obcí po roce 1989 s ohledem na rozvoj území
- zjistit a podrobit průzkumu plánované projekty spolupráce obcí po vstupu do Schengenského prostoru
- zhodnotit bezpečnostní situaci obcí po vstupu do Schengenského prostoru

Základní teze této práce:

- po vstupu Česka do Schengenského prostoru dojde ke znatelnému nárůstu spolupráce mezi sledovanými obcemi

Práce je pro větší přehlednost členěna do čtyř kapitol. Diskuze literatury, která se týká tématu, je provedena v první kapitole.

Druhá kapitola shrnuje některá teoretická východiska práce, jako jsou definice hranice, druhy hraničních efektů a přístupy k vymezování pohraničí Česka.

Třetí kapitola je věnována vývoji přeshraniční spolupráce v Evropě a Česku. Zmiňuje též některé formy institucionální podpory přeshraniční spolupráce jako jsou programy pro finanční podporu nebo euroregiony. Druhým neméně podstatným prvkem kapitoly je krátký rozbor historie a fungování Schengenské dohody.

Čtvrtá kapitola se zabývá geografickou charakteristikou zájmového území, která vychází zejména z porovnání obou obcí z různých hledisek. Výchozím materiálem jsou tedy statistická data, ale i například rozvojová strategie daného území.

Následuje pátá kapitola, která zahrnuje vlastní hodnocení přeshraniční spolupráce sledovaných obcí. První část této kapitoly je věnována rozboru spolupráce do vstupu České republiky do Schengenského prostoru, v další části je pak popsána spolupráce obcí po připojení k Schengenskému prostoru a nástin spolupráce budoucí.

Pátá kapitola pak zahrnuje i práci s dotazníkem, který byl určen starostům obou obcí. Ten jim byl zaslán pomocí elektronické pošty. Dotazník byl sestaven výhradně z otevřených otázek, neboť cílem autora nebylo dobrat se zobecňujících závěrů, či statistických výsledků, ale naopak zhodnotit konkrétní příklad spolupráce vybraných obcí. Problémem otevřených otázek však je, že nelze předem očekávat, co v odpovědi zazní. To se potvrdilo i v této práci. Zatímco starosta Českých Velenic odpovídal konkrétně a relativně do hloubky problému, odpovědi starosty Gmündu byly spíše krátké, povrchní a obecného charakteru. I tak ovšem oběma starostům náleží autorův dík za poskytnuté informace. Dotazník je možné nalézt v příloze této práce.

Závěrem této části kapitoly je SWOT analýza zaměřená na přeshraniční spolupráci.

Na konci práce je pak k nalezení závěr, kde je shrnuto naplnění cílů a zodpovězení hlavní výzkumné otázky práce.

1. PŘEHLED LITERATURY

V současné době můžeme nalézt poměrně velké množství literatury, která se týká hranic, pohraničí a přeshraniční spolupráce. Jedná se jak o odborné publikace, tak i samostatné články. Můžeme nalézt literaturu, která se tématem zabývá jak po teoretické stránce, tak i konkrétní studie.

Co se týče současné literatury zabývající se rozšiřováním Schengenského prostoru, tam už je situace o poznání horší. K dispozici je několik geografických článků zahraničních autorů, další díla jsou již spíše z oblasti práva a kriminalistiky, popřípadě politicko-ekonomické. Významným příspěvkem v této oblasti se tak stal sborník textů Vstup do Schengenu – výhody a nevýhody, vydaný Centrem pro ekonomiku a politiku (CEP 2008). Tento sborník textů obsahuje jak příspěvky předních vládních politiků, tak odborníků z oblastí politiky, ekonomie a práva.

Velice přínosným zdrojem informací se ukázalo být monotematické vydání sborníku České geografické společnosti z roku 2000. V něm dochází k teoretickému rozboru problematiky pohraničí České republiky, vytvoření typologie pohraničí a je zde také uveden pohled na rozdílné podmínky a diferenciaci pohraničí (HAMPL 2000). Dalším cenným příspěvkem z tohoto sborníku je pohled na historickogeografický vývoj pohraničí (Chromý 2000).

Dalším dílem, které mělo zásadní vliv na tuto práci je pak v nedávné době vydaná publikace (Jeřábek, Dokoupil, Havlíček 2004) zkoumající české pohraničí a přeshraniční kontakty. Tato publikace obsahuje široký teoretický základ k tématu a zároveň přináší konkrétní poznatky v oblastech regionálního rozvoje, evropské integrace a přeshraniční spolupráce v českém pohraničí.

Neméně významnými příspěvky pak jsou i konkrétní studentské práce vzniklé na katedře sociální geografie Přírodovědecké fakulty UK v Praze zaměřující se na lokální výzkum přeshraniční spolupráce (Zeman 2000, Smržová 2007, Radová 2007).

Dalším významným zdrojem informací, zejména o Schengenské úmluvě a historii připojení České republiky k ní, jsou internetové stránky Odboru informování o evropských záležitostech Úřadu vlády České republiky, který je součástí útvaru místopředsedy vlády pro evropské záležitosti Alexandra Vondry. Zde se nachází stručný přehled o cestě České republiky do Schengenu, historii Schengenské smlouvy a přehled rozšiřování členů této úmluvy. Podobnou tematikou, tedy evropskou integrací, její historií i současností, se zabývají i internetová stránka organizace AEBR.

Ve výčtu nesmí chybět ani internetové stránky euroregionu Silva Nortica, které, i když většinou povrchně a všeobecně, informují o jeho činnosti.

Pro získání přehledu o zkoumaném území posloužil dobře strategický dokument Rozvojový program mikroregionu Vitorazsko a internetové stránky obou zkoumaných měst (České Velenice, Gmünd)

2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

2.1. HRANICE A HRANIČNÍ EFEKT

Představa hranice jako pouhé linie v mapě či prostoru je velice zjednodušující. Cílem této části práce tedy je pokusit se najít definici hranice, stejně tak jako poukázat na efekty, které hranice přináší.

Hranice je v geografii definována různými autory různě, v zásadě převládající pojetí je, že hranice je linie či plocha, oddělující od sebe dvě prostorové jednotky jako např. regiony, státy (Johnstone 1994, Šindler 1996, oba cit. Dokoupil 2004).

Řada autorů se též shoduje na základním rozlišení hranic na přírodní (fyzickogeografické), které jsou tvořeny přírodními prvky v krajině (vodními toky a reliéfem) a umělé (antropogenní), které používají při vymezení spíše prvky kulturněhistorické (Dokoupil 2004).

Síla a charakter hraničního efektu se podle stejného autora odvíjí od typu hranice, její funkci, otevřenosti a propustnosti, ale také na charakteru sousedních regionů. Na základě těchto charakteristik pak rozlišuje bariérový (uzavřený příhraniční region), periferní (ve smyslu vztahu jádro – periferie), kontaktní (otevřený příhraniční region, oslabení periferního efektu) a nakonec difúzní a potenciálně-diferenční efekty.

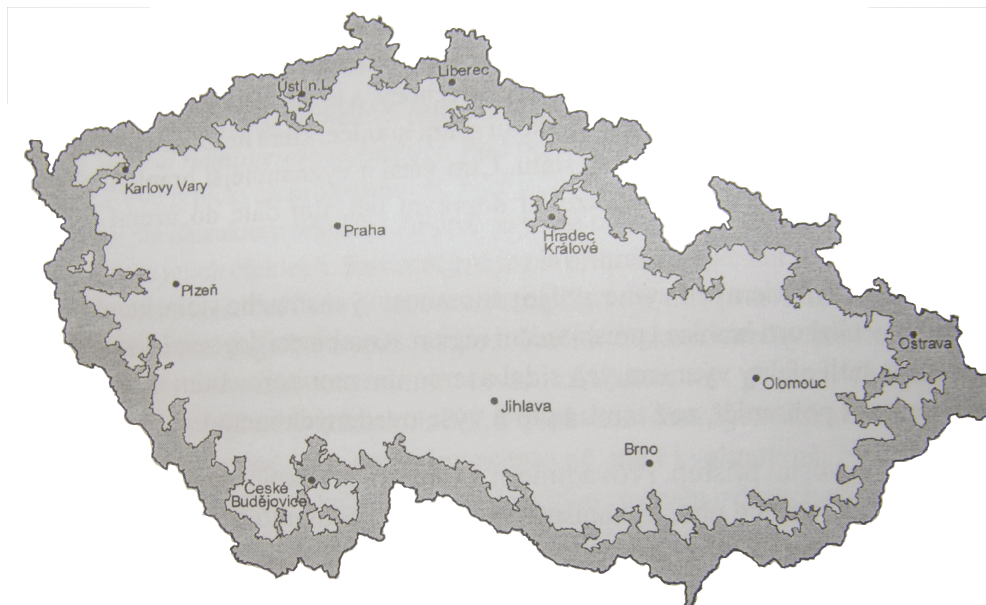
2.2. TEORIE VYMEZENÍ POHRANIČÍ ČESKA

Obecně se dá pohraničí vymezit několika způsoby, jak uvádí Havlíček (2004). Nejjednodušším způsobem je administrativní vymezení, kdy se za pohraniční považují takové administrativní jednotky, které přímo sousedí se státní hranicí. Dalším používaným vymezením, je tzv. distanční kombinované s administrativním (území obcí, katastrů). Historické vymezení zmiňuje Chromý (2000) jako území, které již administrativně dnes neexistuje, ale jeho efekt je stále patrný (např. hranice protektorátu Čechy a Morava). Dalšími typy vymezení, které stojí za zmínku, jsou kulturní či etnické (rozdělení kulturně homogenního území politickou hranicí), či subjektivní (identifikace s příhraničním prostorem z pohledu aktérů).

Vymezením českého pohraničí se zabýval Havlíček (2004). Na základě zvolené metodiky, která vycházela zejména z dopravní dostupnosti pro denní dojížděku za prací, ale i

např. z kontinuální návaznosti na hraniční linii, vykazování vazeb přes hranici se sousedem apod. došlo k vymezení pohraničí Česka takto:

Obr. č. 1.: Modelové vymezení pohraničí Česka z hlediska prostupnosti hraničních efektů

Zdroj: Havlíček 2004

3. PŘESHraniČNÍ SPOLUPRÁCE

3.1. HISTORIE PŘESHraniČNÍ SPOLUPRÁCE V EU

Přeshraniční spolupráce mezi bezprostředně sousedícími příhraničními regiony má v Evropě mnohdy již dlouhou tradici, zejména v některých státech západní Evropy.

Evropu charakterizuje nejen velmi rozmanitá kultura, nýbrž také množství hranic. Odhlédneme-li od výjimek, vyvíjely se příhraniční oblasti spíše směrem k periferním, strukturálně slabým oblastem s omezeným dopravním spojením. Tyto „hraniční bariéry“ mohly být zesíleny přírodními hranicemi, nebo vlivem politických ideologií. Negativní efekty hranic (bariérový, periferní) přinášely obyvatelům příhraničních území znevýhodnění a problémy.

Proto se již v průběhu 50. let krátce po druhé světové válce objevují snahy některých západoevropských (Francie, Německo, Nizozemsko) a severoevropských zemí (Finsko, Norsko, Švédsko), které vedly k pomoci právě příhraničním regionům v překonávání bariér a k zlepšení možností jejich rozvoje. Od počátku však bylo nasnadě, že bude nutné rozvíjet spolupráci společně z obou stran hranice – začaly tak vznikat první přeshraniční svazky obcí. První takovouto evropskou přeshraniční strukturou byl v roce 1958 založený euroregion EUREGIO na hranicích mezi Nizozemskem a Německem.

60. a 70. léta 20. století jsou ve znamení zlepšování situace v příhraničních regionech, avšak začíná být zřejmé, že pro naplnění cílů evropské integrace bude potřeba nadnárodní koordinace aktivit a investic. V roce 1971 tedy vzniká Asociace evropských hraničních regionů (Association of European Border Regions – AEBR). Ta ve své chartě (nejnovější vydání z r. 2004) říká, že: *„Přeshraniční spolupráce pomáhá snižovat nevýhody hranic a překonávat periferní status příhraničních regionů. Předpokladem úspěšné přeshraniční spolupráce je znalost a porozumění ekonomickým, sociálním, jazykovým a kulturním specifikům sousedního regionu“*.

80. léta pak přináší v oblasti přeshraniční spolupráce nové podněty. Obnovení demokracie ve střední a východní Evropě ruku v ruce s přijetím Jednotného evropského trhu přispívají k otevření hranic. Euroregiony v západní Evropě slouží jako vzor pro vytváření takovýchto uskupení i na vnějších hranicích EU na východě.

V 90. letech dochází ke dvěma neopomenutelným krokům v historii přeshraniční spolupráce v Evropě. První je vznik nové iniciativy EU s názvem Interreg, která měla za cíl

finanční podporu pohraničních regionů. To vedlo k rozšíření počtu přeshraničních aktivit s dlouhodobými strategickými cíli.

Druhým neméně významným krokem bylo zřízení projektu Linkage, Assistance and Cooperation for the European Border Regions (LACE), na němž se podílela Evropská komise a AEER. Jádrem aktivit projektu LACE představují Shrnutí a šíření dobrých praktických příkladů, jakož i podpora vytváření sítě mezi příhraničními regiony (AEER 2000).

V polovině 90. let v rámci předvstupního programu Phare vzniká samostatný program Phare CBC, který byl impulsem pro rozšíření přeshraniční spolupráce.

Další rozšiřování Evropské unie v letech 2004 a 2007 o 10 respektive 2 další nové státy vedlo k dalšímu prohlubování přeshraniční spolupráce v Evropě posledním významným krokem evropské integrace je rozšíření Schengenského prostoru v prosinci 2007.

3.1.1. Přeshraniční spolupráce Česka zaměřená na vztahy s Rakouskem

Na území Česka se v průběhu 20. a na začátku 21. století stala řada historických událostí, které měly poměrně zásadní vliv na české pohraničí a tedy i na jeho rozvoj a podmínky pro přeshraniční spolupráci. Tyto události přehledně shrnuje Smržová (2007):

- vznik samostatného Československého státu v roce 1918 (vznik politické hranice)
 - ustavení protektorátu Čechy a Morava v roce 1939 následovaný poválečným odsunem Němců a dosídlováním pohraničí
 - vytvoření železné opony (hranice se stává v určitých místech téměř uzavřenou)
 - pád komunistického totalitního režimu v r. 1989 a nastolení demokratického systému (otevření hranic, rozvoj spolupráce)
 - vznik samostatné České republiky v r. 1993
 - vstup Česka do EU (zlepšení podmínek pro spolupráci)
- dále pak je nutné uvést další bod, který již Smržová nezmiňuje:
- rozšíření Schengenské úmluvy o nové státy včetně Česka v roce 2007

K největšímu rozvoji přeshraniční spolupráce Česka dochází až v období po roce 1989, které charakterizuje Havlíček (2005). První období do r. 1992 je typická iniciací zdola, spolupráce probíhá zejména na obecní úrovni. Poté, v období do roku 1995, dochází k zapojení státních institucí, vznikají euroregiony. V období 1995 – 2004 přichází tzv.

evropská fáze (dotace v rámci programu Phare CBC). Poslední období až do současnosti je obdobím po vstupu Česka do EU (integrační fáze), další rozšíření přeshraniční spolupráce.

O počátcích přeshraniční spolupráce v česko-rakouském pohraničí píše Smržová (2007). Spolupráce probíhala na základě dohody mezi příhraničními okresy Česka a Dolním Rakouskem, která byla iniciovaná tehdejší českou vládou. Spolupráce vedená tímto způsobem byla od počátku zamýšlena jako dočasná.

Pro potřeby této práce je důležité zmínit také vznik euroregionu Silva Nortica v roce 2002. Ten uvádí na svých internetových stránkách tyto svoje hlavní priority:

- trvale udržitelný rozvoj příhraničí zejména rozvinutá, spojující infrastruktura; podpora zemědělství a údržby krajiny; ochrana životního prostředí; rozvoj cestovního ruchu; kvalita života občanské společnosti
- společné struktury a strategie rozvoje, kvalitní projekty, využívání programů EU
- rozvinutý euroregion, dobré sousedství, spokojení občané, všestranná spolupráce, odstranění hranic a rozdílů mezi regiony

3.1.2. Programy EU na podporu přeshraniční spolupráce

Tato kapitola má za cíl představit hlavní iniciativy EU, které mají za cíl finanční podporu přeshraniční spolupráce v příhraničních regionech EU. Jsou jimi zejména programy iniciativy Interreg, která byla primárně určena pro podporu členských států EU, a program Phare CBC (Cross Border Cooperation), který vznikl jako protiváha iniciativě Interreg pro podporu nečlenských zemí sousedících se státy EU.

Čerpání financí z těchto zdrojů je založeno na principu kofinancování, tedy že žadatel o dotaci musí hradit část nákladů na projekt a nedostane podporu v plné výši nákladů na projekt.

Iniciativa Společenství Interreg vznikla v roce 1990 a v letech 1991 - 2006 prošla třemi fázemi:

- Interreg I v letech 1991 – 1993
- Interreg II v letech 1994 – 1999
- Interreg III v letech 2000 – 2006

Fáze II a III byly pak členěny na tři oblasti (A, B a C) z nichž oblast A byla zaměřena na přeshraniční spolupráci.

Přeshraniční spolupráce byla rozšířena i za hranice EU v roce 1994, kdy došlo ke vzniku programu Phare CBC, což je samostatná kapitola v rámci programu Phare, který byl založen v roce 1989 jako Poland and Hungary: Action for Restructuring of the Economy. Původně byl zaměřen pouze na Polsko a Maďarsko, ale postupně byl rozšířen i na další kandidátské státy včetně Česka. Zde nejdříve fungoval pouze na česko-německých hranicích od roku 1994, česko-rakouské hranice byly zapojeny v roce 1995 po vstupu Rakouska do EU. Posledními oblastmi, které se zapojily do programu Phare CBC, byly česko-polské a česko-slovenské pohraničí.

Hlavní důvod vzniku samostatného programu Phare CBC bylo vytvořit zrcadlový program pro Interreg v zemích mimo EU, který byl vlastně předvstupní přípravou na čerpání finančních prostředků ze Strukturálních fondů a postupné nahrazení programu Phare CBC iniciativou Interreg po vstupu do EU. Dalším cílem tohoto programu byla pomoc při překonávání specifických problémů rozvoje příhraničních oblastí, zlepšování životních podmínek tamních obyvatel a snaha o rozvíjení přeshraniční spolupráce.

Zkoumané území se nachází v rámci česko-rakouského pohraničí, proto bude vhodné se podívat, jak se vyvíjela institucionální podpora a jaké objemy finančních prostředků byly určeny pro rozvoj v této oblasti.

Rok 1995 byl tedy začátkem fungování programu Phare CBC ČR – Rakousko, zrcadlově k iniciativě Interreg na druhé straně hranice, v Rakousku. Na české straně měly možnost získání dotací z programu Phare CBC okresy České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, částečně pak okresy Prachatice a Strakonice.

Zpočátku byl program realizován v podobě velkých investičních projektů (2 mil. Euro/projekt), avšak v roce 1996 byl v rámci programu Phare CBC založen i Fond malých projektů (FMP), respektive Společný fond malých projektů (SFMP) od r. 1999. Jeho přínosem byla decentralizace rozhodování o přidělení podpory jednotlivým malým projektům, jejichž příprava a realizace byla snadná. Podporovány byly hlavně projekty např. z oblastí kultury, vzdělávání či cestovního ruchu (Smržová 2007).

Vstup Česka do EU v roce 2004 znamenal přechod od programu Phare CBC k iniciativě Společenství Interreg III, konkrétně jeho části A, která je zaměřena na přeshraniční spolupráci, odstranění či zmírnění negativních vlivů hranic na rozvoj příhraničních území. V Česku se Interreg IIIA členil na jednotlivé oblasti, podle sousedních zemí. Základními územními jednotkami pro financování v programu Interreg IIIA jsou regiony NUTS III.

Pro sledované území je nejdůležitější část pohraničí na česko-rakouských hranicích. Pro tuto oblast bylo v období 2004-2006 vyčleněno z programu Iniciativy 11 mil. Euro, které bylo možno čerpat v šesti prioritních oblastech (Přeshraniční hospodářská spolupráce, Dosazitelnost, Přeshraniční organizační struktury a sítě, Lidské zdroje, Trvale udržitelný územní rozvoj a ochrana životního prostředí a Zvláštní podpora příhraničním regionům).

Iniciativa Interreg znamenala také rozšíření podporovaného území oproti předchozímu programu Phare CBC o okresy, které neleží přímo na hranicích (Tábor, Písek).

Podobně jako FMP/SFMP v rámci Phare CBC, i v programu Interreg IIIA nalezneme podporu menších investičních projektů. Tato podpora byla realizována pomocí Dispozičního fondu, který byl určen pro malé projekty neinvestičního charakteru. Podpora byla možná ve výši přibližně do 10 000 Euro a jejím hlavním cílem bylo opět zmírňování perifernosti pohraničních oblastí a zlepšování podmínek pro život tamních obyvatel.

Na druhé straně hranice sledovaného území, v Rakousku, byl vývoj financování přeshraniční spolupráce ze Strukturálních fondů následující. V roce 1995 došlo ke vstupu Rakouska do EU a tím pádem i do zapojení do iniciativy Společenství Interreg, zpočátku v rámci Interreg IIA (do roku 1999), v následujícím období pak v navazujícím programu Interreg IIIA.

3.1.3. Programy na podporu přeshraniční spolupráce v období 2007-2013

V programovacím období 2007-2013 došlo ke změně struktury programů. Nově bude v České republice využíváno 26 operačních programů, které jsou rozděleny mezi tři cíle politiky hospodářské a sociální soudržnosti:

- Cíl 1: Konvergence
- Cíl 2: Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost
- Cíl 3: Evropská územní spolupráce

Z hlediska této práce je nejdůležitější cíl 3: evropská územní spolupráce, jehož hlavními cíli jsou podpora přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce regionů, hospodářská a sociální integrace příhraničních území prostřednictvím odstraňování přetrvávajících bariér, posilování vzájemných hospodářských, společenských a kulturních vztahů, atd. Je patrné, že cíl 3 je vlastně původní Iniciativa Společenství Interreg, která je ovšem rozšířená o dva síťové operační programy ESPON a INTERACT II.

V rámci Cíle 3 tak nalezneme celkem 9 operačních programů:

- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Bavorsko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Polsko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Rakousko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR - Sasko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR – Slovensko
- OP Mezuregionální spolupráce
- OP Nadnárodní spolupráce
- Síťový operační program ESPON 2013
- Síťový operační program INTERACT II

Územní vymezení Operačního programu ČR – Rakousko se v Česku týká tří regionů NUTS III, krajů Jihočeského, Jihomoravského a kraje Vysočina. Na straně Rakouska jsou zapojeny také regiony NUTS III, konkrétně Waldviertel, Weinviertel, Wiener Umland Nordteil, Mühlviertel, město Vídeň, Mostviertel-Eisenwurzen, St. Pölten, Linz-Wels, Innviertel a Steyr-Kirchdorf.

Pro Cíl EÚS AT-ČR je na období 2007-2013 k dispozici více než 107 mil. EUR z ERDF, určených pro přeshraniční projekty.

Samotná realizace projektů v tomto programu se provádí na základě principu vedoucího partnera, který spočívá zejména ve společné projektové žádosti a realizování společného projektu, za který převezme jeden z partnerů zodpovědnost. Zahraniční partner pak musí být z druhé země.

OP ČR – Rakousko má tyto hlavní priority:

- socioekonomický rozvoj, cestovní ruch a transfer know-how (např. podpora rozvoje infrastruktury, podnikání, kultury, lidských zdrojů, vzdělávání, sociální integrace)
- regionální dostupnost a udržitelný rozvoj (zaměřen na podporu dopravní a regionální dostupnosti, životního prostředí)
- technická pomoc (činnosti spojené s přípravou, monitoringem, hodnocením a kontrolou tohoto Programu a poskytování informací, propagace)

Další změnou proti předcházejícím programům je možnost financování projektu z ERDF až do výše 85% částky, dříve bylo maximum 75%. Dalších maximálně 5% může být dofinancováno z veřejného rozpočtu. Na žadatele tedy zbývá minimálně 10% z částky.

Síťový operační program ESPON 2013 je vytvořen jako monitorovací síť pro evropské územní plánování a soudržnost. Je zaměřen na průběžné získávání a aktualizování informací o územním rozvoji tak, aby mohla být formulována doporučení založená na znalostech a vztahující se k rozhodnutím, jež jsou přijímána na politické úrovni. Dále posuzuje dopady evropských regionálních politik, analyzuje perspektivy rozvoje různých typů území či zajišťuje technickou pomoc a podporu. Svou činností navazuje na program ESPON 2006.

Program INTERACT je zaměřen zejména na komunikaci, která má za úkol zefektivnění probíhající přeshraniční spolupráce pomocí komunikace a šíření dosažených úspěchů. Jeho prioritami jsou rozvoj a dodání služeb a technická asistence regionům.

Hlavní cíle programu jsou:

- zlepšení efektivnosti územní spolupráce
- přispění ke kvalitě územní spolupráce a podpora implementace programů přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráce
- poskytnutí prostoru regionům k diskuzi o strategiích pro přeshraniční a nadnárodní regionální rozvoj a zajištění přenosu inovací.

(vybrané body z www.strukturalni-fondy.cz)

3.1.4. Euroregiony

Euroregiony jsou institucionální nástroj pro realizaci přeshraniční spolupráce, jsou nadnárodním typem svazků či sdružení měst a obcí. Cílem euroregionu je podpora a realizace projektů odrážející všechny formy spolupráce mezi smluvními stranami (CRR ČR).

Smržová (2007) je považuje jednak z nástroje pro dobré fungování přeshraniční spolupráce, jednak i za její orgán (instituci). Svoje tvrzení podpírá názorem, že euroregiony lze považovat jak za výsledek dobře fungující přeshraniční spolupráce, tak jsou i případy, kdy založení euroregionu bylo naopak tím důležitým impulsem k rozvoji přeshraniční spolupráce (Halás a Slavík 2001, cit. v Smržová 2007, s. 38).

Prvním a nejstarším euroregionem v Evropě je Euregio, který byl založen v roce 1958 na hranicích mezi Německem a Nizozemskem. Ten se stal určitým vzorem pro další, později vzniklé euroregiony.

Obecně lze o euroregionech říci, že vznikají za účelem řešení problémů příhraničních oblastí, zaměřují se na realizaci projektů z různých oblastí běžného života obyvatel jako jsou podpora hospodářství, dopravy, kultury, vzdělávání, společného regionálního plánování a výměna informací a zkušeností.

Dočkal (2005) tvrdí, že hlavní význam euroregionů v Česku je možnost zapojení se do programů EU (dříve Phare a Interreg, dnes Cíl 3 politiky EHSS). To ve své práci tvrdí i Radová (2007): „pro velkou část především malých obcí jsou euroregiony primárně prostředkem pro získání informací a k dosažení na finanční zdroje“.

Smržová (2007) naznačuje, že euroregiony vykazují určitá specifika, zdůrazňuje jak časové, tak územní hledisko (odlišná legislativa různých států apod.).

Předpoklady pro vznik a rozvoj euroregionů shrnuje do několika podstatných bodů Halás (2005):

- podobnost krajinnno-ekologických podmínek částí euroregionu
- propojenost infrastrukturou vyšší úrovně s kapacitně dostačujícími komunikacemi překračujícími hranici
- přítomnost větších center (měst) na obou stranách hranice s významným ekonomickým, kulturním a personálním potenciálem
- možnost využití komparativních výhod jedné z částí pro působení v rámci celého euroregionu
- společná vize spolupráce a existence iniciativních osobností

3.1.5. Euroregiony v Česku, euroregion Silva Nortica

Po roce 1989 dochází také na území Česka, po vzoru západní Evropy, ke vzniku euroregionů. Prvním euroregionem v tehdejší Československu se stal v roce 1991 Euroregion Nisa na hranicích s Německem a Polskem. Následovaly další euroregiony na hranicích s Německem (Labe, Krušnohoří, Ergensis v r. 1992, Šumava 1993), Polskem (Glacensis 1996, Praděd, Silesia a Pomoraví 1997, Těšínské Slezsko 1998), Slovenskem (Beskydy a Bílé Karpaty 2000) a Rakouskem (Silva Nortica 2002).

Euroregiony zpočátku využívaly finančních zdrojů z programu Phare CBC, po vstupu Česka do EU také Interreg IIIA a v současnosti z Cíle 3 politiky EHSS.

V současné době je tedy celá hranice území Česka pokryta euroregiony.

Obr. č. 2: Vymezení euroregionů na území Česka v roce 2007

Zdroj: Radová 2007, převzato od Jeřábek (2005)

Euroregiony v Česku zaujímají asi třetinu jeho rozlohy a na jejich území žije přibližně 41 % obyvatel. Největším euroregionem je Šumava, nejmenším pak Těšínské Slezsko. Největší zapojenost obcí je v Euroregionu Praděd, kde je členy 77,2% obcí, nejmenší zapojenost vykazuje pak euroregion Silva Nortica (10%) (Smržová 2007).

Z hlediska zájmového území je nejdůležitější euroregion Silva Nortica (ERSN), jehož jsou obě sledované obce členy. Jak už bylo zmíněno výše, vznikl v roce 2002 a je nejmladším z českých euroregionů. To se možná projevilo i v nejmenší zapojenosti obcí. Sídelní struktura území Euroregionu je velmi roztržštěná, což může být dalším vysvětlením nízké zapojenosti obcí. Základní údaje o ERSN jsou uvedeny v tabulce č. 1.

Tab. č. 1: Základní charakteristiky ERSN v roce 2005

	rozloha km ²	počet obyv. (v tis.)	hustota zalidnění (obyv./km ²)	počet obcí na území euroreg.	počet zapojených obcí do euroreg.	podíl zapojených obcí (%)
ERSN	1 630,6	261,8	161	400	40	10
Euroreg. Česka	25 091,2	4 280,2	171	4 121	1 081	26,2

Zdroj: Smržová 2007

3.2. SCHENGENSKÁ DOHODA

Ať už je vnímáno negativně či pozitivně, připojení Česka k Schengenské dohodě je dalším krokem k integraci do Evropy. Hlavním přínosem je svobodný pohyb lidí přes hranice států, které do schengenského prostoru patří a pomáhá tedy ve zmírňování negativních hraničních efektů.

Předchůdcem Schengenské dohody je tzv. Saarbrückenská dohoda z r. 1984, uzavřená mezi Spolkovou republikou Německo a Francií. O rok později došlo již k podpisu Schengenské dohody mezi prvními pěti státy: Německem, Francií, Belgií, Nizozemskem a Lucemburskem. Tyto státy deklarovaly zájem na zrušení hraničních kontrol na vnitřních hranicích doprovázené zavedením účinných kontrol na hranicích vnějších (Euroskop). K naplnění tohoto záměru došlo však až v roce 1995, kdy došlo ještě k rozšíření o Španělsko a Portugalsko. V následujících letech pak došlo k připojení dalších států na počet 15 zemí.

K připojení Česka došlo v prosinci roku 2007, kdy Schengenskou dohodu podepsalo společně s dalšími 8 evropskými státy. Posledním připojeným státem je prozatím Švýcarsko.

Na obrázku č. 3 je znázorněn stav v roce 2009:

Obr. č. 3: Státy připojené k Schengenské dohodě v r. 2009

Zdroj: Euroskop (2009)

pozn.: tmavě zelené jsou státy EU, které jsou členy dohody, Velká Británie a Irsko jsou také členy, ale ponechaly si hraniční kontroly, Island, Norsko a Švýcarsko nejsou členy EU, ale

jsou připojeni k dohodě, Monako, San Marino a Vatikán nejsou členy dohody, ale uplatňují ji na svých hranicích, výjimkou je Andorra, která není členem dohody a uplatňuje hraniční kontroly, čekatelské země jsou Kypr, Bulharsko a Rumunsko)

Hlavním přínosem Schengenského prostoru je tedy zejména svobodný pohyb obyvatel přes vnitřní hranice zúčastněných států. Další principy Schengenské spolupráce jsou následující:

- Ochrana vnějších hranic
- Policejní a justiční spolupráce
- Vízová a konzulární spolupráce
- Ochrana osobních údajů
- Schengenský informační systém

Někteří autoři (Petřík, Břicháček, cit. v CEP 2008) však poukazují na rizika spojená s připojením k Schengenskému prostoru – zdůrazňují právě riziko snížení bezpečnosti kvůli zrušení hraničních kontrol a jako případné riziko též vnímají centralizaci bezpečnostní politiky.

4. CHARAKTERISTIKA ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ

Charakteristika zájmového území nám může poukázat na rozdíly mezi sledovanými městy a na jejím základě pak můžeme uvažovat, zda přeshraniční spolupráce obou měst přispívá k oboustrannému rozvoji území.

4.1. POLOHOVÉ VYMEZENÍ A PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKA

Města České Velenice a Gmünd se rozkládají po obou stranách hranice mezi Českem a Rakouskem. Město České Velenice se nachází v nejnižší části okresu Jindřichův Hradec v Jihočeském kraji, město Gmünd je hlavním městem stejnojmenného okresu, který se nachází v Dolním Rakousku.

Z přírodního hlediska je území charakteristické vysokou lesnatostí. Jedná se o oblast rovinatého charakteru na okraji Třeboňské pánve, nejvyšším místem je vrch v přírodním parku Blockheide (572 m n. m.) na území města Gmünd, na české straně pak Andělský kopec (524 m n. m.).

Určitou osou území je řeka Lužnice, která tvoří hraniční linii mezi oběma městy a to doslova – státní hranice prochází právě jejím tokem. Na území obou měst se nachází několik malých rybníků.

Z hlediska ochrany přírody stojí za zmínku přírodní park Blockheide v Gmündu. Město České Velenice leží pak na okraji Chráněné krajinné oblasti Třeboňsko.

4.2. KULTURNĚ-HISTORICKÁ CHARAKTERISTIKA

Kulturněhistorická charakteristika území v sobě skýtá veliký kontrast. Zatímco město Gmünd v nedávné době oslavilo 800 let od svého vzniku, České Velenice ještě nedosáhly ani na první stovku. To ovšem neznamená, že území města bylo až do začátku 20. století neosídlené. České Velenice vznikly spojením tří osad České Cejle, Josefska a Dolních Velenic po ukončení první světové války s původním názvem Cmunt v Čechách v roce 1920, kdy bylo území navráceno Československu na základě mírové dohody ze St. Germain.. Městem začaly být až od 1.12.1922 na základě výnosu ministerstva vnitra (Polák 1989).

V tomto se odráží i zastoupení památek ve sledovaném území. Zatímco České Velenice se mohou pochlubit pouze kostelem sv. Anežky České z roku 1935, město Gmünd nabízí o něco více: zámek z 12. století či budovu staré radnice z 16. století.

4.3. ZÁKLADNÍ DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE

V obou sledovaných obcích došlo mezi posledními sčítáními lidu k poklesu obyvatel. Tento trend pokračuje i v porovnání nejnovějších údajů za rok 2007. Celé sledované území má dohromady 36,2 km². Z toho na České Velenice připadá 12,09 km². Jak se ukáže dál, není to jen rozloha obce, kde Gmünd téměř dvojnásobně převyšuje svého souseda.

Tab. č. 2: Rozloha, počet obyv. a hustota zalidnění měst Gmünd a Č. Velenice (2008)

	rozloha km ²	počet obyvatel (2008)	hustota zalidnění (ob./km ²)
České Velenice	12,09	3 512	290,49
Gmünd	25,11	5 627	224,09
ORP Třeboň	538,42	25 331	47,05
okres Gmünd	786,24	38 656	49,17

Zdroj: Statistik Austria (2009), ČSÚ krajské pracoviště v Č. Budějovicích (2009)

Nižší hustota zalidnění v Gmündu je dána jeho celkově větší rozlohou. Celkem toto dvojměstí vykazuje 9 139 obyvatel.

Tab. č. 3: Věkové složení obyvatel měst Gmünd a Č. Velenice (2008)

	obyvatelstvo 2008				index stáří
	celkem	0-14	15-64	65+	
České Velenice	3 512	517	2 536	459	88,78
Gmünd	5 627	716	3 592	1 319	184,22

Zdroj: Statistik Austria (2009), ČSÚ krajské pracoviště v Č. Budějovicích (2009)

Poměrně překvapující je velký rozdíl v indexu stáří obou měst. Podíl obyvatel v důchodovém věku v Gmünd téměř dvojnásobně převyšuje dětskou složku obyvatelstva, jak ukazuje Tab. č. 3. Možné vysvětlení je to, že v Gmündu se nachází lázeňský objekt, celkově jde o klidné město a tudíž jej lze považovat za vhodné pro život starších lidí.

Tab. č. 4: Zastoupení vysokoškolsky vzdělaných v obyvatelstvu 15 letém a starším měst Gmünd a Č. Velenice (2001)

	Obyv. 15 let+	Z toho VŠ vzdělání	VŠ %
České Velenice	2 870	97	3,38
Gmünd	4 958	196	3,95
ORP Třeboň	21 162	1268	5,99
okres Gmünd	16 238	732	4,51

Zdroj: Statistik Austria (2009), Sčítání lidu, domů a bytů 2001

Dalším sledovaným ukazatelem je podíl vysokoškolsky vzdělaných v obyvatelstvu 15 letém a starším (viz. Tab. č. 4). V obou sledovaných městech je tento podíl poměrně nízký, zejména kvůli venkovskému (Gmünd) nebo až perifernímu (České Velenice) charakteru měst. V případě Českých Velenic je periferní charakter v rámci ORP velmi znatelný.

4.4. ZÁKLADNÍ EKONOMICKÁ CHARAKTERISTIKA REGIONU

V celé sledované oblasti je dohromady 4 385 ekonomicky aktivních obyvatel. Struktura zaměstnanosti poměrně dobře vypovídá o charakteru obou sledovaných měst. Gmünd je lázeňské město, také se zde nachází poměrně velké množství škol (obecné, střední i vyšší odborná), takže je zde velmi patrná převaha zaměstnaných v terciéru. Naproti tomu v Českých Velenicích lehce dominuje zaměstnanost v sekundéru. Tomu napovídá i větší podíl českých firem zastoupených v místním přeshraničním hospodářském parku. Struktura zaměstnanosti v Gmündu víceméně kopíruje strukturu celého Rakouska, ačkoli okres Gmünd celkem je spíše zaměřen více průmyslově. Obě města mají nízký podíl zaměstnaných v priméru, protože velká část plochy obcí je zalesněná a tudíž je zde málo zemědělsky obdělávané půdy.

Tab. č. 5 ukazuje strukturu zaměstnanosti a ekonomicky aktivní obyvatelstvo.

Tab. č. 5: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo a struktura zaměstnanosti podle odvětví měst Gmünd a České Velenice (2001)

	EA	Z toho					
		I	II	III	I (%)	II (%)	III (%)
České Velenice	1 737	22	820	609	1,3	47,2	35,1
Gmünd	2 648	17	823	1 784	0,6	31,1	67,4
ORP Třeboň	12 030	1 239	5 337	5 454	10,3	44,4	45,3
okres Gmünd	15 964	1 436	6 716	7 812	9,0	42,1	48,9
Česko	-	-	-	-	4,8	41,6	53,6
Rakousko	-	-	-	-	4,3	29,9	65,8

Zdroj: Statistik Austria (2009), Sčítání lidu, domů a bytů 2001

5. REALIZACE PŘESHraniČNÍ SPOLUPRÁCE V ZÁJMOVÉM ÚZEMÍ

Přeshraniční spolupráce obou měst probíhá již od začátku 90. let minulého století. V zájmovém území dvojměstí České Velenice – Gmünd proběhlo podle slov jejich zástupců zatím 11 projektů přeshraniční spolupráce. Ty se dají rozdělit z několika hledisek.

Prvním z nich je objem finančních prostředků, který byl na projekt potřeba. Dalším možným způsobem nahlížení je, zda do financování projektu byly zapojeny evropské strukturální fondy, či zda projekt byl realizován bez nich. Jiným hlediskem může být rozdělení podle oblasti, zda se jednalo o projekt podpory hospodářství, projekty z oblasti kultury apod. Posledním přístupem může být časové hledisko – zda se jedná o projekty jednorázové, či dlouhodobé, opakující se.

Na závěr kapitoly dojde k podrobnějšímu hodnocení vybraných konkrétních projektů z různých oblastí spolupráce, z oblasti hospodářství zejména na Access hospodářský park a v kultuře a vzdělávání na tradiční kulturní akce.

V rámci této kapitoly je připojena i SWOT analýza přeshraniční spolupráce a pohled autora na možnosti budoucí spolupráce obou sledovaných měst.

5.1. OBJEMY FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ A STRUKTURA FINANCOVÁNÍ

V této kapitole je zhodnocena přeshraniční spolupráce z hlediska objemu finančních prostředků, které byly na společné přeshraniční projekty měst České Velenice a Gmünd použity.

Asi nebude překvapením, že největší investicí byl projekt Access hospodářského parku, který je zajímavý tím, že díky datu svého vzniku (ještě před vstupem Rakouska do EU), na něj nemohly být použity finance z evropských strukturálních fondů, a tudíž se na něm podílely nejvíce rakouský stát, země Dolní Rakousko a české Ministerstvo pro místní rozvoj. Většina peněz tedy přišla z rakouské strany, celkem 266,1 z 320,7 mil. Kč. Z české strany se jednalo o neinvestiční dotaci.

Ani u dalších velkých projektů není pravidlem, že byly dotovány z evropských fondů, např. kulturní akce SPOLUROCK – Z'SAMROCK'N s náklady cca 500 tis. Kč byla financována ze zdrojů obou měst a sponzorů. Naopak některé větší projekty by se zřejmě bez pomoci evropských strukturálních fondů vůbec uskutečnit nemohly.

Podrobný přehled všech projektů a jejich financování ukazuje tabulka č. 6 na následující stránce:

Tab. č. 6: Seznam projektů přeshraniční spolupráce měst Gmünd a Č. Velenice ve sledovaném období

Projekt	náklady (tis. Kč)	Struktura financování
Access hospodářský park	320 700	státy Česko a Rakousko, spolková země Dolní Rakousko
Rekonstrukce turistického centra pěšího hraničního přechodu České Vel	4 500	Interreg IIIA, město Č. Velenice
SPOLUROCK - Z'SAMROCK'N	500 (2x)	město Č. Velenice, město Gmünd, sponzoři
Kontaktní a poradenské pracoviště pro podnikatele	300	Phare CBC, město Č. Velenice
Přeshraniční impulzní centrum České Velenice	300	Interreg IIIA, město Č. Velenice
Možnost ošetření pacientů Č. Velenic v nemocnici Gmünd – studie proveditelnosti	250	Phare CBC, město Č. Velenice
Přeshraniční keramická dílna	250	Interreg IIIA, město Č. Velenice
Mapa souměstí České Velenice-Gmünd	150	Phare CBC, město Č. Velenice
Průvodce přírodními zajímavostmi dvojměstí a jeho okolí	100	Phare CBC, město Č. Velenice
Přechody – Übergänge	70 (3x)	město Č. Velenice, město Gmünd, sponzoři
Město seniorům – senioři městu	?*	Interreg IIIA, město Č. Velenice
Výuka ČJ a NJ na zákl. školách v Č. Velenicích a Gmündu	?*	sponzoři z rakouské strany

Zdroj: rozhovor se starostou Č. Velenic, vlastní zpracování

Poznámka: u projektů označených ?* nebylo možné zjistit náklady

5.2. HODNOCENÍ PROJEKTŮ PODLE OBLASTÍ

Uskutečněné projekty přeshraniční spolupráce mezi sledovanými městy se dají rozdělit do několika základních oblastí. První z nich se dá označit jako hospodářství a jeho podpora. Opět sem je možné zařadit projekt přeshraničního hospodářského parku, či vybudování Kontaktního a poradenského pracoviště pro podnikatele.

Další důležitou oblastí je bezesporu oblast kulturně-vzdělávací. Dalo by se říci, že z hlediska počtu uskutečněných projektů přeshraniční spolupráce dokonce stěžejní. Z dotazníku zaslaného starostům obou měst také vyplývá, že jsou tyto projekty nejlépe hodnocené. Za zmínku stojí například projekt SPOLUROCK - Z'SAMROCK'N, či Přechody – Übergänge. Oba tyto projekty se dají označit za tradiční. Také sem lze zařadit například

společnou výuku českého a německého jazyka v prvních třídách základních škol v obou městech, nebo průvodce přírodními zajímavostmi dvojměstí a jeho okolí.

V poslední oblasti jsou projekty výše nezařaditelné či zastřešující. Těmi jsou studie proveditelnosti ošetření pacientů z Č. Velenic v nemocnici v Gmündu, či Přeshraniční impulzní centrum České Velenice.

Následující tabulka č. 7 ukazuje počty projektů za jednotlivé oblasti:

Tab. č. 7: Počty projektů přeshraniční spolupráce sledovaných obcí podle odvětví

Oblast	Počet projektů
Hospodářství a jeho podpora	2
Kultura a vzdělávání	7
Ostatní	3

Zdroj: vlastní zpracování

5.3. BLIŽŠÍ HODNOCENÍ VYBRANÝCH PROJEKTŮ

Tato kapitola je věnována detailnímu hodnocení vybraných projektů přeshraniční spolupráce měst České Velenice a Gmünd. Zabývá se projekty ze všech oblastí přeshraniční spolupráce. Vybranými projekty jsou z oblasti hospodářství Access hospodářský park (AHP), za oblast kultury a vzdělávání dva projekty: Přechody – Übergänge a Výuka českého a německého jazyka v prvních třídách základních škol v obou městech. Z oblasti ostatní je vybrán k bližšímu rozboru projekt Přeshraničního impulzního centra (PIC) České Velenice

5.3.1. Access hospodářský park

Access hospodářský park je jedním z prvních projektů přeshraniční spolupráce mezi městy po roce 1989. Jedná se o průmyslovou zónu rozkládající se po obou stranách státní hranice. Vznikl na základě bilaterální smlouvy podepsané v roce 1990 vládami Rakouska a tehdejšího Československa. Smyslem hospodářského parku bylo přilákat investory na výhody spojené s polohou (odbyt na dvou trzích – českém a rakouském) a možností neomezeného přechodu hranic uvnitř zóny. Do provozu byla uvedena nejdříve rakouská část zóny a to v roce 1993, česká část jí následovala hned o rok později. První společnost do Access hospodářského parku přišla již v roce 1994.

V současné době je skladba investorů poměrně různorodá. Jedná se např. o firmy z oblasti stavebnictví, dřevozpracujícího průmyslu, ale i autolakovny, bezpečnostní služby a výroba optických vláken. Další podnikatelské subjekty se nachází v objektu Zakladatelského a poradenského centra.

Základní údaje o zóně jsou v tabulce č. 8.

Tab. č. 8: Rozloha a počet objektů v jednotlivých částech AHP v roce 2009

část parku	rozloha (ha)	počet objektů
Česká	50	9
Rakouská	33	9

Zdroj: Access industrial park

V době svého vzniku byla myšlenka volného přechodu hranic v rámci průmyslové zóny v této oblasti převratná. Avšak v době kdy Česko i Rakousko jsou zeměmi v rámci Schengenského prostoru tato výhoda ztrácí na významu. Právě volný pohyb osob přes vnitřní hranice států Schengenské dohody je hlavní výhodou této smlouvy. Tato průmyslová zóna tedy dá se říct předběhla dobu, avšak její hlavní přednost je smazána Schengenskou smlouvou.

5.3.2. Přechody – Übergänge

Kulturní akce Přechody – Übergänge se poprvé uskutečnila v roce 2004, opakovaná byla v roce 2005 a je označovaná jako mezinárodní kulturní událost. Podle slov starosty Českých Velenic ing. Jaromíra Slívy se jedná o akci, jejíž hlavní přínos je především sbližování občanů obou měst.

Akce je založená na principu spojení umění, divadla a hudby, realizovaná jako pouliční festival na území obou měst. Festival pořádaný v roce 2004 získal ocenění v oblasti kultury v Kremsu (PIC 2007).

5.3.3. Výuka českého a německého jazyka na ZŠ v Č. Velenicích a Gmündu

Sbližování, překonávání jazykové bariéry – to jsou hlavní cíle projektu společné výuky jazyků v prvních třídách základních škol obou měst. Výuka je vedena pedagogy ze škol

z obou stran hranice. Žáci se setkávají střídavě v obou zúčastněných školách (Volksschule Gmünd a Základní škola v Českých Velenicích).

Obě tyto a další podobné kulturní akce mají za cíl nejen prvoplánovou zábavu či výuku, ale zejména vzájemné sblížení obyvatel obou měst, což může vést k oslabování negativních vlivů hranice.

5.3.4. Přeshraniční impulzní centrum České Velenice

Přeshraniční impulzní centrum (PIC) vzniklo v Českých Velenicích v roce 2003 díky podpoře programu Phare CBC jako protějšek rakouskému centru GIZ - NET Gmünd - Schrems. Hlavním cílem PIC je koordinace veškerých přeshraničních aktivit.

Myšlenka PIC se zrodila v Rakousku s cílem vybudovat síť center podél hranice. „Tato centra nabízejí podněty a podporu realizace přeshraničních projektů a každodenních aktivit. Úzkými hospodářskými, sociálními a kulturními kooperacemi mají být v příslušných mikroregionech odbourány existující předsudky a místní obyvatelstvo má být motivováno k větší přeshraniční spolupráci“ (PIC České Velenice).

Hlavní aktivity PIC České Velenice jsou:

- podpora podnětů přicházejících z obou stran hranice
- organizace seminářů a konferencí s přeshraniční tematikou
- spolupráce s rakouskými partnery z mikroregionu i v rámci ERSN
- zpracování a koordinace dlouhodobých projektů

Přínos PIC České Velenice je nesporný, avšak dle názoru autora zaostává v propagaci svých aktivit a úspěchů. K tomu by mohly sloužit např. vlastní internetové stránky, neboť odkaz v rámci stránek města České Velenice se nezdá být dostačující.

5.4. SWOT ANALÝZA PŘESHraniČNÍ SPOLUPRÁCE V ZÁJMOVÉM ÚZEMÍ

V rámci SWOT analýzy jsou zhodnoceny silné a slabé stránky přeshraniční spolupráce v oblasti. Potenciály a hrozby pak naznačují možný další vývoj spolupráce obou zkoumaných měst.

SWOT analýza je v následující tabulce č. 9:

Tab. č. 9: SWOT analýza přeshraniční spolupráce sledovaného území

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - přírodní a kulturně-historický potenciál oblasti - vstřícná spolupráce měst - společné kulturní akce obou měst - spolupráce na všech úrovních (samospráva, spolky) - podpora podnikatelského prostředí - snaha o spolupráci ve zdravotnictví 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatečná propagace úspěšných projektů spolupráce - zhoršení bezpečnostní situace po vstupu do Schengenského prostoru - nepřítomnost obvodního oddělení policie ČR v Č. Velenicích - není maximální snaha o využití evropských fondů pro projekty přeshraniční spolupráce
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> - rozvoj cestovního ruchu v oblasti - možnost společné propagace oblasti jako turistické destinace - další sblížení obyvatel obou měst - příznivý vývoj v oblasti zaměstnanosti - zlepšení kvality zdravotní péče občanů Českých Velenic 	<ul style="list-style-type: none"> - snížení intenzity přeshraniční spolupráce - zhoršení bezpečnostní situace a pověsti oblasti, hrozba pro ČR - oslabování přeshraniční spolupráce, zbytečné výdaje v rozpočtu

5.5. VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO PRŮZKUMU

Dotazníkový průzkum byl zvolen jako metoda nejjednoduššího získání informací přímo od zasvěcených aktérů. Z hlediska počtu obcí a velikosti zájmového území byl zvolen typ dotazníku s otevřenými otázkami. Dotazník byl odeslán elektronickou poštou oběma starostům, oba se zachovali vstřícně, a proto je návratnost dotazníků 100 %. Riziko otevřených otázek se však projevilo v odpovědích rakouského starosty, které byly povrchní a krátké. Naopak spolupráce starosty Českých Velenic byla velmi dobrá, jeho odpovědi byly velice přínosné. Oběma starostům však náleží autorův dík, neboť oba přispěli svým dílem k lepšímu uchopení zkoumaného problému.

Otázek v dotazníku bylo celkem 15 a byly rozděleny do dvou částí. První část se týkala přeshraniční spolupráce obou měst obecně, druhá pak navazovala na vstup Česka do Schengenského prostoru a vliv tohoto na přeshraniční spolupráci měst. Tato kapitola přináší

shrnutí odpovědí obou starostů na zadané otázky. Otázky v české verzi je možné najít v Příloze č. 1.

5.5.1. Část A dotazníku – hodnocení přeshraniční spolupráce

Oba starostové se shodli, že přeshraniční spolupráce obou měst probíhá bez jakýchkoli problémů, na slušné úrovni, přátelsky a vstřícně z obou stran. Představitel Českých Velenic označuje vzájemnou spolupráci nejen za dobrou vůli obou stran, ale i za oboustrannou nutnost. Oba se též shodují, že velice významná je spolupráce především v kulturní oblasti, ale i v oblasti bezpečnosti (spolupráce hasičů) a zdravotnictví.

V plánované spolupráci rakouský starosta zmiňuje jen obecné věci, zatímco prioritou českovelenického starosty je možnost ošetření českých pacientů v gmündské nemocnici. Další plánované projekty jsou úpravy komunikačních propojení obou měst na různých místech i mimo dosavadní hraniční přechody a zintenzivnění spolupráce základních a mateřských škol s důrazem na výuku němčiny a češtiny a prohlubování spolupráce hasičů.

Oba starostové si pochvalují vícerúrovňovou spolupráci nejen mezi samosprávami, ale i mezi spolky (seniorkluby apod.)

Z odpovědí na tuto část otázek vyplývá, že se obě obce budou snažit zejména o prohlubování stávající spolupráce na všech úrovních.

5.5.2. Část B dotazníku – vstup Česka do Schengenského prostoru

Pro tuto práci poměrně zásadní zjištění přinesla druhá část odpovědí. Podle obou starostů totiž žádný velký zlom v přeshraniční spolupráci obou měst po vstupu Česka do Schengenu nenastal. Podle vyjádření starosty Českých Velenic pokračuje spolupráce měst i nadále ve stejné intenzitě, ani starosta Gmündu lokálně žádné změny nezaregistroval. V přímé návaznosti na vstup Česka do Schengenského prostoru proběhla pouze jedna společná akce – oslava připojení.

Přípravy na vstup probíhaly spíše jednostranně v Českých Velenicích a spočívaly především ve změně rozmístění policie ČR na území města a v okolí a v odstraňování bariér.

Kromě výhod zmiňuje zejména starosta Č. Velenic hlavní nevýhodu, a to zhoršení bezpečnostní situace vlivem nepřítomnosti stálého oddělení policie ČR ve městě, zejména

v přestupkové činnosti. Starosta Gmündu však žádné zhoršení bezpečnosti ve městě nepozoruje.

Z uvedeného vyplývá, že přistoupení Česka k Schengenské úmluvě žádný zvrat v přeshraniční spolupráci neznamenal. Jako ostatně vše i toto má své výhody a nevýhody, výhodami je usnadněný pohyb obyvatel přes hranici, nevýhodou pak zhoršení bezpečnostní situace a to zejména v Českých Velenicích.

ZÁVĚR

Přeshraniční spolupráce měst České Velenice a Gmünd probíhá od roku 1989 na velmi dobré úrovni. Obě města se snaží o hospodářský i kulturně-společenský rozvoj a dokáží k tomu využívat všech dostupných prostředků, včetně evropských fondů. Ty se snaží obce využívat pro projekty přeshraniční spolupráce hned od počátku – to je vidět na financování projektů jak z programu Phare CBC, tak z iniciativy Společenství Interreg.

Pomocí přeshraniční spolupráce se obě obce snaží o zmírnění negativních vlivů hranice a o sblížení obyvatel obou měst.

Cílem této práce bylo zhodnotit přeshraniční spolupráci sledovaných měst, jak ji ovlivnil vstup do Schengenského prostoru a jak se po vstupu změnila bezpečnostní situace.

Základní teze této práce byla následující:

- po vstupu Česka do Schengenského prostoru dojde ke zdatelnému nárůstu spolupráce mezi sledovanými obcemi

K zodpovězení této teze posloužily zejména odpovědi starostů obou sledovaných měst. Ti se shodli na tom, že vstup Česka do Schengenského prostoru neznamena pro přeshraniční spolupráci měst Gmünd a České Velenice žádný zlom. Určité ulehčení pocítují zejména v pohybu osob přes státní hranici, ale uvědomují si také negativa. Těmi je především zhoršená bezpečnostní situace v Českých Velenicích, kde po vstupu do Schengenu došlo k nárůstu přestupkové činnosti. Žádanou změnou by tedy byla trvalá přítomnost policie ČR na území města.

Spolupráce měst je hodnocena oboustranně velmi dobře. Je přínosem jak pro regionální rozvoj, tak pro rozvoj vztahů obyvatel. Spolupráce probíhá na všech úrovních (samospráva, spolky, školy atd.) a ve všech oblastech. Příkladem budiž množství společných kulturních a vzdělávacích akcí a spolupráce v hospodářství.

Obě města dokáží spolupráci velmi dobře zastřešit a pracují na její koordinaci a podpoře. To se děje například pomocí přeshraničních impulzních center na obou stranách hranice, či pomocí kontaktního a poradenského centra pro podnikatele v hospodářském parku Access.

Spolupráce se do budoucna bude vyvíjet i nadále dobře, neboť pro obě strany je nejen přínosem, ale i nutností.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Access industrial park (2009):** Projekt Access. Dostupné na: <http://www.access.co.at/ueberuns.php>, (4.5.2009)
- AEBR (2001):** Praktický průvodce pro přeshraniční spolupráci. Gronau, http://www.aebr.net/publikationen/pdfs/lace_guide.cz.pdf, (28.4.2009)
- AEBR (2004):** European charter for Border and cross-border regions. New version. Gronau, http://www.aebr.net/publikationen/pdfs/Charta_final_071004.gb.pdf, (28.4.2009)
- BŘICHÁČEK, T., (2008):** Odvrácená tvář Schengenu. In: Loužek, M. (ed.): Vstup do Schengenu výhody a nevýhody, sborník textů. Centrum pro ekonomiku a politiku, Praha, 79 s.
- Český statistický úřad (2009):** Městská a obecní statistika. Dostupné na: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cislotab=MOS+ZV01&kapitola_id=5&kontext=t&razi=ta&pro_3980560=546089, (2.5.2009)
- Český statistický úřad krajské pracoviště v Českých Budějovicích (2009):** Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Dostupné na: <http://www.cbudejovice.czso.cz/xc/edicniplan.nsf/s/2003-1>, (2.5.2009)
- DOČKAL, V. (ed.), (2003):** Přeshraniční spolupráce na východních hranicích ČR: růžový obláček a hrana reality. Mezinárodní politický ústav MU, Brno, 140 s.
- DOKOUPIL, J., (2004):** Hranice a hraniční efekt. In: Jeřábek, M., Dokoupil, J., Havlíček, T.: České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? Academia, Praha, s. 47-58.
- Euroregion Silva Nortica (2009):** <http://www.ersn.cz>, (15.4.2009)
- HAMPL, M. (2000):** Pohraniční regiony České republiky: současné tendence rozvojové diferenciace. Geografie – Sborník ČGS, 105, č. 3, s. 241-254.
- HALÁS, M., (2005):** Cezhraničné vazby, cezhraničná spolupráca na príklade slovensko-českého pohraničia s dorazom na jeho slovenskú časť. Univerzita Komenského, Bratislava, 152 s.
- HAVLÍČEK, T., (2004):** Teorie vymezení pohraničí. In: Jeřábek, M., Dokoupil, J., Havlíček, T.: České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? Academia, Praha, s. 59-66.
- HAVLÍČEK, T., (2005):** Pohraničí a periferie v regionálním rozvoji: příklad českého pohraničí. Dizertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 45 s.

CHROMÝ, P., (2000): Historickogeografické aspekty vymezení pohraničí jako součást geografické analýzy. Geografie –Sborník ČGS, 105, č. 1, s. 63-76.

JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T. a kol. (2004): České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování? Academia, Praha, 296 s.

Operační program Cíl Evropská územní spolupráce Rakousko – ČR 2007-2013 (2009): http://www.strukturalni-fondy.cz/uploads/documents/Programy_2007_2013/OP_Preshranicni_spoluprace/CR_Rakousko/OP_AUT_CR_final_zaslano_na_EK_cj_.pdf, (1.4.2009)

PETŘÍK, L., (2008): Schengen jako nástroj bruselské centralizace. In: Loužek, M. (ed.): Vstup do Schengenu výhody a nevýhody, sborník textů. Centrum pro ekonomiku a politiku, Praha, 79 s.

POLÁK, J., (1989): Historický vývoj města České Velenice: od nejstarších dob do května 1945. MěNV, České Velenice, 27 s

Přeshraniční impulzní centrum České Velenice (2007): Realizované akce přeshraničního centra. Dostupné na: <http://www.velenice.cz/?id=ic-real&menu=menu7>, (10.5.2009)

RADOVÁ, E., (2007): Vývoj přeshraniční spolupráce na příkladu mikroregionu Netolicko. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 59 s.

SCHENGEN (2009): Historie schengenské spolupráce. Dostupné na: <http://www.euroskop.cz/301/sekce/historie-schengenske-spoluprace>, (2.5.2009)

SMRŽOVÁ, K., (2007): Pohraničí a přeshraniční spolupráce: příklad euroregionu Silva Nartica. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 130 s.

Statistik Austria (2009): Ein Blick auf die Gemeinde. Dostupné na: <http://www.statistik.at/blickgem/gemDetail.do?gemnr=30908&gemnam=Gm%FCnd>, (3.5.2009)

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Dotazník

ČÁST A

- 1. Jak hodnotíte dosavadní spolupráci mezi Českými Velenicemi a Gmündem?**
- 2. V jakých odvětvích probíhá spolupráce? (příklady)**
 - ekonomická
 - kulturní
 - bezpečnostní
 - jiná:.....
- 3. Kde je spolupráce nejintenzivnější? Kde naopak nejslabší?**
- 4. Jaké dosavadní projekty spolupráce jsou podle vašeho názoru nejvíce podařené? V čem spatřujete jejich přínos? Na které oblasti spolupráce se hodláte zaměřit v budoucnu?**
- 5. Na které oblasti spolupráce se hodláte zaměřit v budoucnu?**
- 6. Jaké projekty plánujete do budoucna?**
- 7. Probíhají nějaké pravidelné společné akce?**
- 8. Probíhá spolupráce pouze na úrovni samosprávy nebo i v jiných úrovních? V jakých konkrétně?**

ČÁST B

- 1. Jak byste hodnotili změny po vstupu do Schengenského prostoru?**
- 2. Jak probíhaly přípravy na vstup do Schengenského prostoru?**
- 3. Jaké panovaly obavy ze vstupu do Schengenského prostoru a došlo k jejich naplnění?**
- 4. Vyskytly se po vstupu do Schengenského prostoru jiné problémy či komplikace, se kterými jste před vstupem nepočítali?**
- 5. Probíhají či proběhly nějaké projekty spolupráce přímo v návaznosti na vstup do Schengenského prostoru?**
- 6. Pozorujete nárůst kriminality po připojení k Schengenského prostoru? (celkový i v konkrétních oblastech)**
- 7. Jak hodnotíte bezpečnostní situaci města? Přáli byste si ji vylepšit?**

Příloha 2: obrázek znázorňující polohu měst České Velenice a Gmünd na česko-rakouských hranicích

Zdroj: www.gmuend.at